

A magyar neologizmusok szóalkotásmódok szerinti elemzése

Klinac, Darija

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:744806>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-14**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za hungarologiju, turkologiju i judaistiku
Katedra za hungarologiju

Diplomski rad

**A MAGYAR NEOLOGIZMUSOK SZÓALKOTÁSMÓDOK SZERINTI
ELEMZÉSE**

Student: Darija Klinac
Mentor: dr. sc. Márta H. Varga
ak. god.: 2019/2020

Zagreb, lipanj 2020

TARTALOM

1.	Bevezetés.....	4
2.	A neologizmusok.....	4
2.1	A neologizmusok elméleti háttere.....	4
2.2	A neologizmus fogalma és csoportosításuk.....	5
2.3	A neologizmusok újabb rendszerezése.....	6
2.3.1	Szükségszerű neologizmusok.....	7
2.3.2	Stilisztikai neologizmusok.....	8
3.	A szóalkotás módjai.....	9
3.1	Morfológiai szóalkotás.....	9
3.1.1	Szóösszetétel.....	9
3.1.2	Szóelvonás.....	11
3.1.3	Szóképzés.....	12
3.1.4	Elemzilárdulás.....	14
3.2	Morfológián kívüli szóalkotás.....	14
3.2.1	Ikerítés (részleges duplikáció).....	14
3.2.2	Szórövidülés (clipping).....	15
3.2.3	Hangcsoport-ismétlés (reduplikáció).....	15
3.2.4	Egyszerejtés (haplológia).....	15
3.2.5	Mozaikszó-alkotás (betűszók, szóösszevonás).....	16
3.2.6	Szóösszerántás.....	16
3.2.7	Szóalakvegyülés (kontamináció, morfológiai blend).....	16
3.2.8	Népetimológia (reszemantizáció).....	16
3.2.9	Szóalakutánzás (analógia).....	17
3.2.10	Szóhatár-eltolódás.....	17
3.2.11	Szóhasadás (párhuzamos alak és jelentésmegoszlás).....	17
3.2.12	Szóalakhasadás.....	17
3.2.13	Köznevesülés.....	18
3.2.14	Jelentésváltozás.....	18
3.2.15	Jelentéstapadás.....	18
4.	Empirikus kutatás.....	19
4.1	Az elemzés célja.....	19
4.2	Adatgyűjtés, a vizsgált korpusz.....	19
5.	Az elemzés eredményei: a neologizmusok csoportosítása szóalkotásmódjuk szerint.....	20
5.1	Szóösszetétel.....	22

5.2	Szóképzés.....	25
5.3	Szókölcsönzés	28
5.4	Jelentésváltozás	30
5.5	Rövidítés + továbbképzés	31
5.6	Szóösszerántás	32
5.7	Mozaikszó-alkotás.....	32
5.8	Szóösszevonás (blend).....	33
5.9	Jelentéstapadás	33
5.10	Népi etimológia	34
6.	A neologizmusok szófaj szerinti csoportosítása.....	34
7.	Összegzés	37
8.	Szakirodalom.....	38
9.	Melléklet	40
	Sažetak	75
	Životopis	75

1. Bevezetés

Szakedolgozatomban a mai magyar nyelv legújabb lexémáit vizsgálom szóalkotásuk módjai figyelembevételével.

Mivel a korpuszban csak neologizmusok szerepelnek, ezért úgy gondolom, mindenekelőtt érdemes definiálni, mit értünk neologizmuson, illetve hogyan lehet a neologizmusokat csoportosítani, és milyen szempontrendszer alapján tudjuk őket rendszerezni. Célom az is, hogy bemutassam azokat a szóalkotásmódokat, amelyek a legújabb szavak és kifejezések létrejöttében szerepet játszanak. Ezt az elméleti tudást a vizsgálat megértéséhez feltétlenül szükségesnek érzem.

Vizsgálatomban arra szeretnék rámutatni, mely szóalkotási mód(ok) a leggyakoribbak a mai magyar nyelvben, és vannak-e olyan módok, amelyek korábban termékenyek és gyakoriak voltak, mára azonban elavultak. Azt is megvizsgálom, melyek a leggyakoribb szóalkotásmódok a mai Magyar nyelvben. hogy mi a különbség a szóalkotási módok használata között százalékokban. A szóalkotási mód feltüntetése mellett minden neologizmusnak jelzem a szófaját, így az új szavak szófaji megoszlásáról is információkat nyerhetünk.

2. A neologizmusok

2.1 *A neologizmusok elméleti háttere*

A magyar nyelv történetében az 1989/90-es évet, vagyis a rendszerváltás dátumát fordulópontnak tekinthetjük. Ettől az időtől Magyarország demokratikus állam lett, később, 2004-ben csatlakozott az európai országok szövetségéhez, az Európai Unióhoz. Ezzel a lépéssel kinyítlak a határok, megerősödtek a nemzetközi gazdasági kapcsolatok, és mindemellett az információs technikai hihetetlen fejlődést produkált. Ezek a társadalmi, gazdasági változások természetesen nagyban befolyásolják a változásokra érzékenyen reagáló nyelvet is. Vajon miért van ez így? Az ok az emberi gondolkodásban keresendő. Az élet minden területén jöttek (és jönnek egyfolytában) az újdonságok, szóval a mindennapi életben új tárgyakat kezdtünk használni, új fogalmakról kezdtünk el beszélni és gondolkodni. Persze a nyelv nem csak az új szavak létrehozásával változott és változik, de mivel ez a dolgozatnak a témája, ezért más típusú nyelvi változásokkal nem foglalkozom. Kétségtelen, hogy a szókincs a nyelv legváltozóbb része. A szókincsbeli lemaradást pótolni kellett: ez az új szavak létrehozásának a legfőbb fő

oka. Ezeket főleg idegen szavak átvételével vagy a szóalkotás hagyományos eszközeivel, módjaival alkotjuk meg. Amikor így nem tudunk új szót létrehozni, akkor a „jelkes írók, költők, tudósok szoktak az ilyen kényszermunka, az ún. nyelvújítás elvégzésére vállalkozni”, jegyzi meg Minya, Zsirai Miklós szavait idézve (Minya 2003: 7).

A nyelvújítást emlegetve érdemesnek találom ezt a fogalmat is bemutatni, definiálni. „A nyelvújítás kifejezéssel jelölünk minden olyan szándékos törekvést, amelynek célja, hogy módosítsa a nyelvszokást, gazdagítsa, felfrissítse a nyelv hagyományos elemkészletét, elsősorban szókincsét.” (Minya 2003: 8). A *nyelvújítás*, *nyelvfejlésztés* és a *nyelvbővítés* rokon értelmű kifejezések, amelyeket magában foglalja a *nyelvművelés* fogalom. Szóval, a nyelvművelés a nyelvészetnek az az ága, amely segíti a nyelv egészséges fejlődését. Szinonimaként említhetnénk a tudatos nyelvápolást is.

A nyelvújulás spontán, véletlenszerű szóalkotásra utal. A nyelvújulás, nyelvfejlődés és a nyelvbővülés szinte szinonimáknak tekinthetők. A neologizmusok túlnyomó többsége nem tudatos szóalkotással jön létre, hanem a beszélők ösztönös nyelvalkotásának az eredménye. Ha tudatosan jönnek létre, akkor az új szavak létrehozásával a nyelvészek, terminológusok foglalkoznak, és a szó elterjesztése ebben az esetben a média feladata. A neologizmusok fennmaradása a közizléstől függ. Minya megjegyzi, hogy például az idegen eredetű *spray* helyett javasolt *permet* szót a beszélők valamiért nem fogadták el.

A *neologizálódás* szintén érdekes fogalom, amely a neologizmusok létrejöttének folyamatát jelenti.

2.2 A neologizmus fogalma és csoportosításuk

Több szakértő szerint a neologizmus fogalmát eléggé nehéz definiálni, jelentését ugyanis nehéz egyetlen meghatározásba belekényszeríteni. Minya szerint a neologizmus bármilyen új nyelvi jelenség (Minya 2003: 13). Szathmári azt feltételezi, hogy „a neologizmus bár egy szó, kifejezés, nyelvtani forma vagy jelentésárnyalat, amely a társadalmi és gondolkodási fejlődéssel együtt bővíti a nyelvet” (Minya 2003: 13). Sok ellentmondás van a neologizmus definíciók között, aminek az lehet az oka, hogy az objektív kritériumok hiányoznak a szótárakból, pl. a lexémák neologizmus voltát általában nem jelölik. Az elmondható, hogy „a legtöbb szótár, lexikon neologizmusdefiníciója a jelenség új jellegét emeli ki” (Sólyom 2015:214). Tudni kell, hogy nem minden új szó feltétlenül az adott nyelv szókincsének a része (Muhvić-Dimanovski 2005:4). A neologizmusokat sok szempont szerint lehet

megkülönböztetni, pl. a létrejöttük célja szerint, a gyakoriságuk szerint, a fogalmi tartalmuk szerint stb. Dolgozatomban elsősorban a létrejöttük módja és a szófaji hovatartozásuk szerinti csoportosításról lesz szó. A legismertebb besorolás szerint három csoportba osztjuk őket: vannak (1) fogalmi, (2) jelentésbeli és (3) formai neologizmusok.

- (1) Azokat a neologizmusokat tekinthetjük fogalmiaknak, amelyek egy új tárgynak vagy fogalomnak a nevét jelölik. Korábban ezek közé tartozott pl. a *béketábor* vagy a *képűjság*.
- (2) A jelentésbeli neologizmusok kategóriájába azok az új szavak tartoznak, amelyeknek az értelme megváltozott. A jelentésváltozás leggyakrabban úgy érhető tetten, hogy a szó vagy a kifejezés átvitt értelmet kap. Erre jó példa az *érett szó*, amely átvitt értelemben azt jelenti hogy 'középkorú'. A jelentésbeli neologizmusok a nyelvújítás időszakára voltak jellemzőek, amikor egy régi szót felelevenítettek, és az új jelentést kapott.
- (3) A formai, vagyis nyelvtani neologizmusok olyan szavak, amelyeknek a hanglakja változik. Ilyenek például *fagyi*, *kolesz*, *ébertelen*. Az elvonással és a továbbképzéssel létrejött kifejezések is ide tartoznak (pl. *éhségstrájk* / *éhségstrájkol*), de a költői nyelvből is idézhetünk példákat, pl. *Halált-lincselő élet* (Ady) (Minya 2003: 13).

„A mai magyar nyelv” című egyetemi jegyzet e a három csoport mellett egy negyediket is említ, amely arra vonatkozik, amikor egy idegen szót magyarral váltunk fel, pl. *termosz* → *hőpalack*. Van egy olyan csoportosítás is, ami kihagyja a fogalmi neologizmus csoportot, és csak két kategóriát különít el (Minya 2003: 13): az egyikben a fogalmiak vannak (pl. *toronyház*, *információelmélet*), a másikban a szépirodalmi művekből vett újdonságok (pl. *kivagyiság*), de a fentebb említett hármast csoportosítás gyakran ismétlődik.

2.3 A neologizmusok újabb rendszerezése

Minya szerint a neologizmusokat akkor tudjuk a legjobban elkülöníteni egymástól, ha két fő szempont szerint csoportosítjuk ezeket. A fő szempontok a cél és a mód, vagyis az adott neologizmus keletkezésének a célja és a neologizmus keletkezésének módja.

Ha a keletkezési cél szempontját vesszük figyelembe, akkor különbséget keresünk a szükségszerű és a stilisztikai neologizmusok (*hapax legomenon*) között. Az alaptétel: nem minden neologizmus *hapax legomenon*, de minden *hapax legomenon* neologizmus. Ezek tehát nem szinonimák, mivel a *hapax* az a típusú neologizmus, amely elsősorban stilisztikai

motivumokból jött létre és nem szükségszerűen. Hapax legomenom például a *lángsugarú nyár* (Petőfi), *rőzsedalok* (Ady), *orkánzik* (Ady). Ezekkel a stilisztikai neologizmusokkal a szépirodokon kívül élhet a publicisztika, és persze a beszélő is, mert a hapax más-más területen is jelentkezik. Minya Molnár Csikós gondolatát idézi: „A nyelvbéli neologizmusok keletkezésének lehetnek társadalmi és esztétikai-stilisztikai iditékai. Úgy is mondhatnánk, hogy egyes szavak, formák kialakulására objektíve szükség van, másokra pedig szubjektíve” (Minya 2003: 15).

A továbbiakban részletesebben tárgyalom a szükségszerű és a stilisztikai neologizmusokat.

2.3.1 Szükségszerű neologizmusok

A szükségszerű neologizmusok praktikus cél érdekében jönnek létre. Mivel minden változik (politika, társadalom, gazdaság, divat, kultúra stb.), így persze a nyelv is ki van téve a változásoknak. A mindennapi élet változásaival természetesen szükség van az új szavakra. Történelmi távlatokból nézve a nagy(obb) változások után szembeűnő a nyelv bővülése. Minden történelmi-társadalmi időszak újdonságokat hoz magával, amelyeket meg kell nevezni. A szükségszerű neologizmusok létrejöttének motivációja többféle lehet, például:

- A) Új tárgy megjelenése. Ilyenek pl. *italautomata, házimozi, egépad, autóriasztó, bankkártya, kábeltevé, árukatalógus, fűszerkeverék* stb.
- B) Új intézmény, szervezet megalakulása: *magánnyugdíjpénztár, társadalombiztosító, alkotmánybíróság, menekülttábor* stb.
- C) Új eljárás megjelenése: *újratermetés, pilótajáték, vákuumcsomagolás, vonalkód* stb.
- D) Új foglalkozás megjelenése: *akupunktátor, bróker, informatikus, metrórendor, szociális munkás* stb.
- E) Új sportág kialakulása: *strandröplabda, szörfözés* stb.

A szükségszerű neologizmusak azok az új szavak, amelyek egy idő után a nyelv részévé vál(hat)nak.

2.3.2 *Stilisztikai neologizmusok*

Ahogy már említettem, ebbe a kategóriába az úgynevezett „hapax legomenon”-ok tartoznak. Efféle szavakat főleg írók, költők kreálnak azzal a céllal, hogy expresszivitást érjenek el. Ezek az egyszeri előfordulások végig megőrzik újdonságerejüket, ebben különböznek a szükségszerű neologizmusoktól. Korábban az volt az általános vélemény, hogy hapax legomenonokat csak szépirodalmi művekben találhatunk, pedig a publicisztikai műfajok is tele vannak sajtónyelvi hapaxokkal. A legnagyobb különbség ezek között az, hogy az újságírók ezeket a szavakat általában idézőjelbe teszik, azzal jelezve, hogy ezeket a kifejezéseket szándékosan használják. A helyesírásról beszélve, az idézés mellett az újságírók nem ritkán kötőjelezéssel jelzik a hapaxokat. A kötőjelet elvileg oda teszik, ahová a helyesírási szabályok szerint nem kell, hogy hangsúlyozzák szokatlanságukat. A sajtóbeli hapaxok fő célja tehát a figyelemfelkeltés. Néha azért is megjelennek, mert az adott tárgyra, fogalomra nincs egységes elnevezés. A terület, amelyen a sajtónyelvi hapaxokat tudatosan használják, az a címadás. A címek célja elsősorban-figyelemfelkeltés.

A következő módon jönnek létre a stilisztikai neologizmusok:

- 1) A leggyakoribb, ha a szó egyetlen hangjának kicserélésével jön létre az új szóösszetétel. Pl. *hantapolitika* a *hintapolitika* alapján jött létre, és jelentése az egyik párt ultimátuma, a koalíció felbomlásának a veszélye.
- 2) Több hang felcserélésével, szándékos elferdítéssel is létre jöhetnek új szavak, például a *centimetró* a *centiméter* alapján, ami Prágára vonatkozik, ahol a metró építése centiméterként tízezer koronába került, vagy például a *segélykilátás* ami a *segélykiáltásból* keletkezett.
- 3) Az összetétel egyik alkotóelemének megváltoztatásával jön létre az új szó, pl. *sliccpolitika*, ami a *struccpolitikából* jött létre, és az egyik amerikai elnök (Bill Clinton) szexbotrányára vonatkozik.
- 4) Egy vagy két hang (vagy egy igekötő) betoldásával jött létre a *dohányinger* szó a *hányingerből*, és a nemdohányzók védelmében hozott törvényre utal.

Ezeknek az elferdített szavaknak tréfás hatásuk van. A szójátékok között a szóösszetételek alkotásakor manapság gyakori a zárójelzés, például a következő szavak esetében: *(nyo)morzsák*, *media(t)örvény* stb.

A reklámpar szakértői is sokszor különböző nyelvi játékok használatával vagy szokatlan grammatikai konstrukciókkal érnek el hatást. Így alakultak például *finomenális*, *jegeslegjobb*, *Creptománia* stb.

3. A szóalkotás módjai

Mivel dolgozatom fő célja a mai magyar neologizmusok keletkezésének vizsgálata, a következő fejezetben a szóalkotásmódokról esik szó. Később azt fogom vizsgálni, milyen tendenciák figyelhetők meg a magyarban, milyen szóalkotásmódokkal jönnek létre leggyakrabban neologizmusok, a magyar nyelvben melyik szóképzési mód a legdivatosabb. A szóképzési módok megértéséhez érdemes tisztázni, hogy melyek a szóalkotás módjai, és hogyan ismerjük fel ezeket. Sok nyelvten hagyományosan csak a morfológiai szóalkotást tekinti szóalkotásnak, pedig nyilvánvaló, hogy a morfológián kívüli szóalkotás is részt vesz az új szavak létrehozásában (H. Varga 2015: 13). H. Varga példáját követve, a dolgozatomban mindkét csoportról lesz szó. A következő fejezetben a különböző szóalkotásmódok rövid fogalmi áttekintése következik.

3.1 Morfológiai szóalkotás

3.1.1 Szóösszetétel

Ez az egyik leggyakoribb szóalkotásmód. Érdekes, hogy az ómagyarban még alig volt összetett szó. „A Halotti Beszéd és Könyörgés”-ben (1192) is mindössze kettő van, a *munyiuruzag* ’mennyország’ és a *birsagnop* ’bírságnap’ (H. Varga 2015: 58). A szóösszetételekben két vagy több önálló alakú és jelentésű lexéma kapcsolódik össze, például *bank* + *kártya* = *bankkártya*. Amikor több tagból állnak, akkor is bináris szerkezetről van szó, mert általában két összetett szó összekapcsolása történik, vagy egy összetett szó és egy önálló szó összekapcsolása. Tagjaikat nem lehet szabadon variálni, felcserélni. Az összetételek szintaxis szempontjából szavak, hiszen egységként viselkednek (Kiefer 2003: 257).

Az összetételek fajtái:

Az alaptag szerepe szerint három típusú összetétel van: a) endocentrikus b) exocentrikus és c) mellérendelő. A magyarban csak az endocentrikus, azaz alaptaggal rendelkező összetételek adhatnak termékeny mintát.

Az endocentrikus összetétel olyan összetétel, amelynek csak egy alaptagja van, amely lehet ige, főnév, melléknév vagy határozószó. Az alaptag (utótag) diktálja a tagok közötti grammatikai, szemantikai kapcsolatot. Csak az összetétel utótagját ragozzuk és az utótagtól függően az összetétel lehet főnévi, melléknévi vagy igei összetétel (Kiefer 2003: 258). Endocentrikus összetétel lehet alanyi *madárlátta*, tárgyas *tűzoltó*, határozós *élenjáró*, jelzős *kétrészes* és jelentéssűrítő *cukorbeteg*. Az összetételek elő vagy utótagjai lehetnek képzős (*bánásmód*), jeles (*világvége*) vagy ragos (*napraforgó*) szóalakok (H. Varga 2015: 61).

Az exocentrikus összetételnek nincs alaptagja, és ezek vagy szervesen összetételek, vagy hagyományosan mellérendelőnek tekintett összetételek, vagy morfológiai természetű összetételek. A szervesen összetételek csak formailag tartoznak ebbe a csoportba, hiszen közöttük nincs grammatikai kapcsolat, csak véletlenszerűen jönnek létre. Ilyenek például *miatyánk*, *ámbár*, *sehány* stb. A mellérendelőnek tekintett összetételek mind főnevek, bár egy tagjuk se főnév (pl. *huzavona*, *jöttment*). A morfológiai természetű összetételek egy fogalomszó és egy morfológiai természetű viszonyzó kapcsolatai, mint például *Tiszántúl*, *kétségkívül*, *belép* stb. Az exocentrikus összetételek nem szabályok alapján keletkeztek, vagy ha igen, akkor ezek a szabályok ma már nem termékenyek. A jelentésük általában teljesen lexikalizálódott (Kiefer 2003: 258).

A mellérendelő összetétel olyan összetétel, amelynek több mint egy alaptagja van, és ezek között nincs hierarchikus viszony, és nagyjában azonos szófajúak. Az egyik keletkezési módjuk az ismétlés vagy a töismétlés (pl. *néha-néha*, *unos-untalan*). A másik mód az úgynevezett „valódi mellérendelés”: szinonimák vagy antonimák összekapcsolásával jönnek létre az új összetételek (pl. *ország-világ*, *apraja-nagyja*, *csúszik-mászik*, *ázik-fázik* stb). Az ismétlésnek és a „valódi mellérendelés”-nek stilisztikai funkciója van (Kiefer 2003: 259).

Csak az endocentrikus összetételek igazán termékenyek. A magyarban ezekre a további tulajdonságok érvényesek:

- a) Az újlatin nyelvekben az összetétel alaptagja a bal oldali összetételi tag (pl. franciául *a chemin de fer* [út prepozíció vas], 'vasút'). A magyarban (és a germán nyelvekben is) az alaptag a jobb oldali összetételi tag (pl. angolul *garden gate*, magyarul *kertkapu*).

- b) Az összetételek binárisak (mindig kétfelé ágaznak). Pl. *vízvezetékszerelő* főnév amelyet két elemre bonthatunk (két főnévre; *vízvezeték* + *szerelő*) és mindkét főnévet újra két részre oszthatjuk [*víz* (N) + *vezeték*(N)] + [*szerl*(V) + *ő*(AF)¹].
- c) Az összetételek képzése rekurzív (elvileg vég nélkül folytatható)
- d) Az összetételeknek sem az előtagja, sem az utótagja nem lehet referenciális (egyiküknek sem lehet vonatkozása). Pl. a *háztető* összetételnél a „ház” szót generikus értelemben használjuk, nincs vonatkozása.
- e) Az összetétel tagjai külön-külön nem módosíthatók. Ez azt jelenti, hogy ha hozzáadunk egy jelzőt, akkor az az egész összetételre vonatkozik és nem az elő, vagy az utótagjára. (pl. *piros háztető*. A jelző nem minősíti sem a *házat* sem a *tetőt*.)
- f) Az összetétel könnyen lexikalizálódhat és ebben az esetben a jelentése nem vezethető le a komponensek jelentéséből.
- g) A termékeny összetételek mintájában a szófaji főkategóriák szerepelnek (N, V, A, ADV). A zárt kategóriák vagy egyáltalán nem szerepelnek, vagy nagyon ritkán találkozhatunk ezekkel néhány lexikalizálódott esetben (pl. névmással *mindenesetre*).

3.1.2 Szóelvonás

A szóelvonás a szóképzéssel ellentétes előjelű morfológiai művelet.. Ebben az esetben az történik, hogy egy egyszerű szónak a végét a nyelvérzék (téves analógiával) morfémának fog fel. Ezt a „morfémát” leválasztva következteti ki a korábban nem létező tövet, amely elterjed a nyelvhasználatban is. Ez a leválasztott elem lehet igazi „morféma” (nem szükségszerűen ebben a szóban), vagy lehet egy olyan elem, aminek csak a nyelvérzék tulajdonít önálló értelmet (vö. H. Varga 2015: 73). A „Kis magyar grammatika” mindezt a következőképpen magyarázza: „Elvonásnak nevezzük azt a jelenséget, amikor egy egyszerű szóról leválasztunk egy (vagy több) meglévő vagy vélt szóelemet – toldalékot, tömorfémát, összetételi elő vagy utótagot; a maradék szóelemet vagy szóelemcsoportot pedig teljes szóként kezdjük használni” (Keszler – Lengyel 2002: 153).

¹ AF a képző, az affixum jele

H. Varga példaként a magyar *kapa* szót említi. A magyarban először a *kapál* ige került át valamelyik szláv nyelvből (horvátul például *kopati*). A nyelvérzék azt sejtette, hogy ez az ige főnévből alakult az *-l* képzővel, mint például *muzsika* > *muzsiká-l*. A szláv nyelvekben *kapa* főnév nem létezik (vö. horvát *motika*). Az is előfordul, hogy a nyelvérzék egy szót összetett szóként kezel, és kikövetkezteti belőle az „elő-” vagy „utótagot”. Már az ősi szókincs elemeiből is szóelvonással keletkeztek pl. a következő szavak: *mosolyog* > *mosoly*, *sétál* > *séta*. A szóelvonás mint szóalkotásmód több nyelvben is létezik, az angol nyelvben is találunk példát erre, pl. *babysitter* > *to baby sit*, *housekeeper* > *to houskeep*.

Számomra érdekesek a magyarban a szláv eredetű alapszóból szóelvonással keletkezett szavak, pl. a már fentebb említett *kapa*, vagy például *csárda* < *čardak*, *medve* < *medved*. H. Varga egy egész listát közöl, a nyelvújítás korában tudatos elvonással létrehozott lexémákból, pl. *gyár* < *gyárt*, *taps* < *tapsol*, *gyógy* < *gyógyít*, *csend* < *csendes*, *táv* < *távol*.

H. Varga szerint napjainkban a szavak ritkán jönnek létre elvonással, és ha igen, akkor gyakran humoros szerepük van. Manapság elsősorban igéket alkotunk ily módon, pl. *hőszigetel* < *hőszigetelés* / *hőszigetelő*. Ezeknek az igéknek a használata legtöbbször kijelentő módban történik, és leginkább egyes vagy többesszám harmadik személyben, például *gyorsír*, *világlát*, *távírányít*, *szakdolgozik*, *műfordít*, *szakért*, *helyesír*, *szaktanácsad* stb.

3.1.3 Szóképzés

A szóképzés morfológiai szóalkotásmód, olyan szóalkotási folyamat, amelyben a szótőhöz egy képzőt hozzáadva új szó jön létre. A magyarban ez a szóalkotási mód nagyon termékeny, ami nem meglepő, hiszen a magyar nyelv nagyon gazdag képzőkben.

A képző toldalék morféma. A „Kis Magyar grammatika” meghatározása szerint: „A toldalékok a tőhöz kapcsolódó, többnyire grammatikai jelentést hordozó elemek” (Keszler – Lengyel 2002: 32). A magyar toldalékokat a két fő csoportba oszthatjuk. Az egyik csoportban a képzők vannak (ún. derivációs toldalékok), a másikban pedig ragok és jelek vannak (ún. inflexiós toldalékok). A derivációs és az inflexiós toldalékokat nem mindig könnyű különböztetni. H. Varga tisztázza, hogy az inflexiós toldalékok (jel és rag) abszolút termékenyek egy adott szófaji tartományban, mivel hozzátehető az adott szófaji kategória minden eleméhez. A derivációs toldalék (képző) pedig korlátozottan termékeny, hiszen egy szófaj nem minden eleméhez tehető hozzá. Néha nehéz eldönteni vagy a határt precízen

meghúzni. Vannak ún. határesetek, pl. beszélhetünk képzőszerű ragról vagy ragszerű képzőről (vö. H. Varga 2015: 24).

A derivációs (képző) és az inflexiós (jel és rag) toldalékok közötti megkülönböztetés fő szempontjai a következők:

- a) Új szó létrehozása. A képző új szótári szót hoz létre, az inflexiós toldalékok pedig csak új szóalakot hoznak létre. A képző korlátozottan termékeny, hiszen ma nem minden képzővel hozhatunk létre új szót (pl. *-vány/vény* főnévképző ma már terméketlen). A képző jelentése grammatikai viszonyjelentés, nem autoszemantikus fogalmi jelentés (mint például a *szóé*), elsősorban azt a jelentésmozzanatot értjük rajta, amellyel az alapszó jelentését többé-kevésbé megváltoztatja” (Bencédy 1982: 116).
- b) A másik lényeges különbség az, hogy a jelek és a ragok mindig csak egy szóosztály töveihez kapcsolódnak, a képzők pedig csatlakozhatnak több szóosztály töveihez. Például a fosztóképző igei, melléknévi és főnévi tövekhez is járulhat, pl. *váratlan* (ige + képző), *bátortalan* (melléknév + képző), *végtelen* (főnév + képző).
- c) Toldalékok elhelyezkedése a szóban. A képző legközelebb van a szótóhoz, vagyis a legbelsőbb helyzetű toldalékmorféma. Utána következik a jel és a rag. A rag mindig szóalakzáró pozícióban van.
- d) Más kötött toldalék morféma állhat utána? A képzők megtűrnék maguk mellett más képző(ke)t is, pl. *hal-ász-gat*. A jel és rag a képző után állnak. Egy szóban lehet több képző vagy jel, de ragnál mindig csak egy van, és utána nem állhat semmi más toldalék.
- e) Kötelező elem vagy nem? A rag meg a jel kötelező elemek, a hiányuk esetén zéró morfémát veszünk. „A zéró morféma hangalak nélküli toldalék, melynek nyelvtani viszonyjelentése van, és egy ragozási sor részét alkotja” (Keszler – Lengyel 2002: 36). A képző nem kötelező elem, nem része a paradigmának.
- f) Szófajváltási lehetőség. A képző lehet szófajváltó (pl. *cuki+ság*), de lehet szófajtartó (pl. *fog+ász*) is. Az inflexiós toldalékok (jel és rag) szófajkötő elemek, tehát az első inflexiós toldalék után a szó szófaja már nem változtatható meg (H. Varga 2015: 29).
- g) A szintaktikai környezet megváltoztatása. A képzők megváltoztathatják a szó szintaktikai környezetét, ami azt jelenti hogy a szó vonzatkerete növekedhet vagy csökkenhet, pl. *tanul valaki valamit ~ beleanul valaki valamibe* (igekötős igék alkotása) (H. Varga 2015: 29).

- h) Szinonim változatok lehetősége. Csak a képzőknél lehetséges, hogy a több képző ugyanaz a jelentésmódosítást idézi elő, az inflexiós toldalékoknál pedig nem. Pl. sok képző van, amely a cselekvés eredmény jelentését ad: *-At (dolgozat, kötet), -vÁny (maradvány, kérvény), -ék (keverék, maradék)* stb. (H. Varga 2015: 48).

3.1.4 Elemszilárdulás

Elemszilárdulás akkor történik, amikor a tő és rag (vagy jel) a nyelvérzék számára elválaszthatatlanul összeforr, és lexémává válik. A lexéma görög eredetű szó, ami a szótári szónak a szinonimája és ezek az írásban vagy a beszédben különféle szóalakokban fordulnak elő (Rácz, Takács 1987: 96). Ez azt jelenti, hogy a tő vagy a toldalék azonosíthatatlanná válik (pl. *rög-tön, hát-ul*), vagy, hogy mind a két elem azonosíthatatlanná válik (pl. *mos-t*). Ha az egész szóalak új lexémává válik akkor komplex morfémaszilárdulásról beszélünk (pl. *jobbára*).

Az elemszilárdulással együtt sokszor szófajváltás is történik, és gyakori eset, nem csak a magyarban, hogy a felszólító módú igealakból főnév lesz. H. Varga példaként a *nefelejcs*-et, a halványkék virágú növényt említi, meg a *fogd meg* felszólító módú igét, ami a 'zsandár' jelentésű. Mivel olaszul is beszélünk, számomra érdekes példa mindenkinek ismerős *tiramisu* nevű desszert, amelynek az elnevezése az olasz 'felhúz' igének a felszólító módú formája '(húzz fel (engem)', vagyis (*tira-mi-su*).

Szófaji szempontból ezek között a lexémák között gyakoriak a mondatszók. Például a *Tessék!*, amely a *tetszik* ige imperatívusza, vagy a *Dicsértessék*, ami a *dicsértetik* szenvedő ige felszólító módja.

3.2 Morfológián kívüli szóalkotás

3.2.1 Ikerítés (részleges duplikáció)

Az ikerszavak alkotóelemeinek hangalakja részben egyezik egymással, részben különbözik egymástól.

Indukciós ikerítésről akkor beszélünk, ha egy önnálló hangalakkal és jelentéssel rendelkező szó a saját – hangalak tekintetében – módosított változatával kapcsolódik össze, pl. *irul-pirul, gizgaz, csigabiga*.

Párhuzamos ikerítés két hasonló hangzású, de önálló hangalakkal és jelentéssel nem rendelkező tagból jön létre. Ezek kizárólag együtt, csak a létrejött lexémában fordulhatnak elő. A szerepük általában játékos hangutánzás (pl. *tiktak, locs-pocs*), de vannak határozott fogalmi jelentéssel rendelkező ikerszók is (pl. *retyerutya* 'rokonság'). (H. Varga 2015: 85)

3.2.2 Szórövidülés (*clipping*)

A szórövidülés manapság eléggé elterjedt szóalkotásmód, elsősorban a rohanó életmódnak köszönhetően: rövid, gyors információkra van szükségünk. A rövidülés teljes morfémák vagy morfémák részleteinek elhagyásával történhet. A rövidített formák típusai: 1. A rövidült alak tőszó marad (pl. *kondi(ció)*) 2. Kicsinyítő képzővel alakult rövid formák (pl. *csoki, izgi, foci*) 3. A rövid alakok összetételek elő/utótagjaként szerepelnek (pl. *multikulti*) 4. Szóvégi rövidülés (pl. *(Geor)Gina, (auto)busz*).

3.2.3 Hangcsoport-ismétlés (*reduplikáció*)

Hangcsoport-ismétlés a lexémának teljes vagy részleges megismétlést jelenti. Részleges ismétlésről már volt szó (Ikerítés 2.2.1.). A magyarban ez a szóalkotásmód leginkább a becéző formákban jelenik meg (pl. *Lulu < Lukács, Mimi < Noémi*), de a hangutánzó, hangulatfestő, gyermeknyelvi szavakban is (pl. *rőf-rőf, csiribiri, mama*). Vannak ismétléses összetételek is (pl. *néha-néha, alig-alig*) (H. Varga 2015: 89).

3.2.4 Egyszerejtés (*haplológia*)

Az egyszerejtés akkor történik, amikor egy szóban egymás után azonos vagy hasonló szótag kétszer fordul elő, de csak egyszer ejtik. Pl. a *kamilla* a latin *camomilla* szóból származik, de a *mo-mi* együttesből eltűnt az egyik szótag (*mo-*), vagy az *elegendő*, amelynek az eredeti formája *elegendő* volt.

3.2.5 Mozaikszó-alkotás (betűszók, szóösszevonás)

A mozaikszavak több szó elemeiből, „mozaik”-jaiból felépülő szavak. Két fő csoportba oszthatjuk ezeket: 1. Betűszók (*akronimák*, görög), amelyek több szóból álló kapcsolat elemeinek kezdőbetűiből jönnek létre. Pl. *MTA* 'Magyar Tudományos Akadémia', *EU* 'Európai unió', *GYIK* 'gyakran ismételt kérdések', *NM* 'nincs mit'. 2. Szóösszevonás (blend): „a többtagú nevek szó eleji betűcsoportjaiból jönnek létre, gyakran az első szótagok összekapcsolásával” (H. Varga 2015: 96). Pl. *Pecsa* 'Petőfi Csarnok', *Épszöv* 'Építőipari szövetkezet', *viszlát* 'vizontlátásra'.

3.2.6 Szóösszerántás

A szóösszerántás a szóösszevonás egy fajtája, amelyben a két szó részeiből jön létre egy harmadik, teljesen új jelentésű szó. Pl. *gyújtó* + *fa* > *gyufa*, *citrom* + *narancs* > *citrancs*, *sajt* + *hamburger* > *sajtburger*, *Hungarian* + *English* > *HunGLISH* 'magyar-angol keveréknyelv'. Amerikában ilyen formák nagyon divatba mentek 20. Században, hogy az ismert szerelmespárok nevének összerántása is megjelent. Pl. *Brad Pitt* + *Angelina Jolie* > *Brangelina*.

3.2.7 Szóalakvegyülés (kontamináció, morfológiai blend)

A szóalakvegyülés hasonló a szóösszerántáshoz. Szóalakvegyülés akkor történik, amikor két rokon vagy ellentétes jelentésű lexéma vélhetően egyszerre jut a beszélő tudatába és a hangalakok összekeverednek. Ez általában spontán, de lehet tudatosan is. Pl. *ordít* + *kiabál* > *ordibál*, *csokor* + *bokréta* > *csokréta*, *haver* + *pasi* > *hapsi*.

3.2.8 Népetimológia (reszemantizáció)

A népetimológia során a nyelvhasználók egy új, idegen hangzású és ismeretlen elemekből álló szóból egy új szót alkotnak, az anyanyelvükben meglévő elemekhez hasonlítva. A beszélők tehát asszociatív módon igyekeznek már ismert szavak alapján értelmezni az új szót, és ebben az esetben valódi népetimológiáról van szó. Pl. orosz *fufajka* 'vattakabát' > *pufajka* (a *puff*, *puffan* szavak hatására), latin *tuberosa* 'gümös' > *tubarózsa* stb. Más oldalon az ál-

népetimológia tudatos szóalak-változtatást jelenti, mindig humoros, tréfás jelleget adva a szónak; pl. *majonéz* > *majom-méz*.

3.2.9 Szóalakutánzás (analógia)

A szóalakutánzás akkor történik, ha egy toldalék, szó, vagy szószerkezet egy másik toldalék, szó, vagy szószerkezet hatására megváltozik, ahhoz hasonlóvá válik. Pl. *jőnek-mennek* > *jönnék-mennek*, *örökön-örökké* > *öröknön-örökké*, *szedett-vett* > *szedett-vedett* stb.

3.2.10 Szóhatár-eltolódás

A szóhatár eltolódás elsősorban beszélt nyelvi vagy nyelvjárási jelenség amelynek során az egymás után következő szavakat a nyelvérték másként tagolja, a szóhatárokat áthelyezi. A névelő eltolása tipikus példa erre a szóalkotásmódra. Pl. *a zongora* > *az ongora*, *a zacskó* > *az acskó*. A *patika* szó is így keletkezett a magyarban a görög *aphoteka* szóból, ahol a magyar nyelvérték az *a* hangot névelőnek érezte, és ebből *a poteka* lett, később majd *patika*.

3.2.11 Szóhasadás (párhuzamos alak és jelentésmegoszlás)

A szóhasadás akkor történik, ha „egy már meglévő szóból egy másik, új szó keletkezik, amely csak hangrendben, egy magánhangzó meglétében vagy hiányában stb. különbözik a másiktól”. (H. Varga 2015: 113) Pl. *kever* ~ *kavar* (hangrendi átcsapás), *fel* ~ *föl* (labializáció), *vacok* ~ *vacak* stb. A régi és az újabb szó között néha stilisztikai vagy használatbeli különbségek vannak, néha pedig teljesen új lexémák jönnek létre (pl. *megyer* ~ *magyar*).

3.2.12 Szóalakhasadás

A szóalakhasadás esetében nemcsak a szövegkörnyezet mutatja meg, hogy melyik az aktuális jelentés, hanem némelyik toldalékos alak már fonológiai, morfológiai felépítettségénél fogva is elkülöníti a szó jelentését egy másik szó jelentésétől vagy jelentéseitől (H. Varga 2015: 117). A szóalakhasadásnak két típusa van. Az első esetben a jelentéscsereket a töváltozatok

idézük elő (pl. *éber*: *éber-en* ~ *ébrén*). A második esetben a jelentéseltérések a toldalékalternációknak köszönhetőek (pl. *vár*: *vár-as*, *vár-os*).

3.2.13 Köznevesülés

Tulajdonnevekből keletkezett köznevek minden nyelvben léteznek. Jellegzetes tárgyak gyakran kapják nevüket feltalálójukról. Az illető személy nevéből ilyenkor köznévvé lesz a társadalmi vagy pszichikai okok miatt. Köznevekké válhatnak a személynevek, pl. *fukszia* (Leonard Fuchs nevéből), *pilates* (Joseph Pilates fitness oktató nevéből), *júdás* (a bibliai Júdás nevéből, aki elárulta Jézust), helynevek – pl. *bikini* (Bikini-szigetek hölgyeinek könnyű viseletéről), városnevek, pl. *baldachin* (Bagdad régi toszkánai Baldacco elnevezéséből) stb.

3.2.14 Jelentésváltozás

A jelentésváltozás fokozatos jelentésfejlődés eredménye, ami a történelmi (külső) vagy nyelvi (belső) tényezőktől függ. Külső ok lehet, ha egy tárgy használati értéke megszűnik. Pl. a *lábravaló* szó eredeti jelentése 'férfi hosszú alsónadrág', de a mindennapi beszédben általában 'harisnya' vagy 'cipő' jelentésben fordul elő. Manapság, a divat megváltozással ezt a szót 'cipő' jelentésben használják. A belső tényezőktől függő jelentésváltozásra példa az eredetileg 'tök' jelentésű török *kobak* szó 'fej (buta fej)' jelentése. Ez metafora: a tudatlan ember fejét a tökhöz hasonlították (vö. magy. *tökfej*).

3.2.15 Jelentéstapadás

Jelentéstapadásról akkor beszélünk, ha egy összetett szó elő vagy utótagja elmarad, és a megmaradó szó önállóan hordozza az eredeti jelentést. Pl. *farmer* < *farmernadrág*, *gulyás* < *gulyásleves*, *kelet* < *napkelet*.

4. Empirikus kutatás

4.1 Az elemzés célja

1. Megállapítani, hogy a vizsgált magyar neologizmusok milyen szóalkotásmódokkal jöttek létre, és milyen gyakran fordulnak elő a nyelvhasználatban.
2. Megállapítani, hogy a vizsgált magyar neologizmusok között milyen szófajok vannak, és milyen mértékben vannak jelen a nyelvhasználatban.
3. Megállapítani, hogy lehetséges-e a magyar neologizmusokat jelentéstani (szemantikai) vagy más közös jellegzetességük szerint csoportokra rendezni, és vannak-e érdekességek ezzel kapcsolatban.
4. Összehasonlítani az elemzés eredményeit a következő feltevésekkel:
 - a) A magyar neologizmusok létrejöttében a leggyakoribb szóalkotásmód a szóösszetétel. A szóösszetétel az egyik leggyakoribb és legproduktívabb szóalkotásmód, amelyhez a beszélők könnyen tudnak alkalmazkodni. A szóösszetételt követi a szóképzés, amely szintén gyakori és termékeny szóalkotásmód.
 - b) A magyar neologizmusok között a leggyakoribb szófaj a főnév. Ezt a feltevést nem csak a magyar neologizmusokkal kapcsolatban teszem, hanem más nyelvekben is, a modern világ tele van új találmányokkal, tárgyakkal, új szakmákkal és bármilyen típusú elnevezésekkel, konkrét dolgokkal, és mindennek nevet kell adni. Feltételezem, az új igék nem olyan gyakoriak, ritkábban jelennek meg.

A feltevéseket megerősítendő a korpusz adatain vizsgáltam.

4.2 Adatgyűjtés, a vizsgált korpusz

A korpuszt az *Édes anyanyelvünk* című folyóiratból, Balázs Géza „Új szavak, kifejezések” állandó rovata felhasználásával állítottam össze. Mivel az „új” magyar nyelv leggyakoribb szóalkotásmódjaira voltam kíváncsi, ezért, úgy döntöttem, hogy e rovat 2016-tól 2019-ig publikált szavait vizsgálom (XXXVIII: 1–5, XXXIX: 1–5, XL: 1–5 és XLI: 1–5). Ez természetesen nem azt jelenti, hogy a rovatban található új szavak (és kifejezések) az utóbbi 3–4 évben keletkeztek (a publikálás évében), hiszen tudjuk, hogy a szavak megszületésének dátumát, keletkezésének idejét nehéz precízen azonosítani. A korpusz nagyjából az utolsó 10–15 éves időszakra vonatkozik. Az „új” jelző ebben a dolgozatban tehát ezt a szakaszt jelenti. A folyóiratból nem gyűjtöttem ki minden egyes szót, hiszen voltak ismétlődések, vagy olyan szavak, amelyeket már nem tekintettem neologizmusnak. A célom az volt, hogy a korpuszban legalább 150–200 szó legyen, hogy az elemzés eredményei minél pontosabbak legyenek. A korpuszban 203 neologizmus szerepel. Mindegyik neologizmus mellett megtalálható annak

jelentése (első oszlop), szófaja (második oszlop), szóalkotásmódja (harmadik oszlop), és ahol szükségesnek találtam, néhány egyéb információt is közlök az új szóról (negyedik oszlop). Az utolsó oszlopban a neologizmusok keletkezésének sémája van. A két fő szempont a két fő felvetésre válaszol. Figyelmemet elsősorban a második meg a harmadik oszlopra összpontosítottam, azaz a neologizmusok szóalkotásmódjára és a szófajára figyeltem elsősorban.

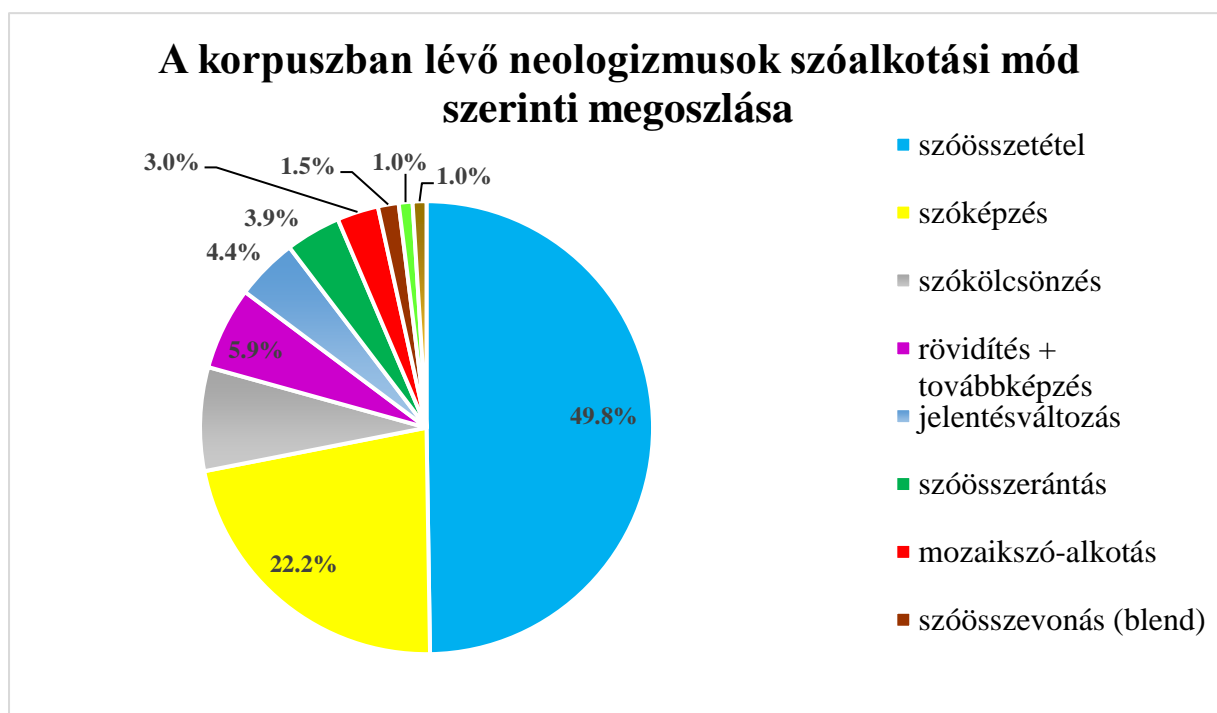
5. Az elemzés eredményei: a neologizmusok csoportosítása szóalkotásmódjuk szerint

Szóalkotásmódjuk szerint 10 fő csoportba osztályozhatjuk a vizsgált neologizmusokat. A következő szóalkotási módok segítségével jöttek létre a korpuszban lévő neologizmusok: szóösszetétel, szóképzés, szókölcsonzés, jelentésváltozás, szóösszerántás, mozaikszó-alkotás, szóösszevonás (blend), rövidítés + továbbképzés, jelentéstapadás, és népi etimológia. A lenti táblázatban és az ábrán a neologizmusok tényleges és százalékokban kifejezett mennyisége látható.

1. Táblázat. A korpuszban lévő neologizmusok szóalkotási mód szerinti megoszlása

Szóalkotási mód	Szavak száma	Százalék
szóösszetétel	101	49.8%
szóképzés	45	22.2%
szókölcsonzés	15	7.4%
rövidítés + továbbképzés	12	5.9%
jelentésváltozás	9	4.4%
szóösszerántás	8	3.9%
mozaikszó-alkotás	6	3.0%
szóösszevonás (blend)	3	1.5%
jelentéstapadás	2	1.0%
népi etimológia	2	1.0%

1. Ábra

A neologizmusokat a fent látható táblázatban és az ábrán 10 fő csoportra osztottam. A kérdéses eseteket, több csoporthoz tartozó elemeket valamelyik „fő” csoporthoz soroltam, és később majd tisztázom, hova is tartoznak/tartozhatnak. A táblázatot meg az ábrát tanulmányozva nem nehéz arra a következtetésre jutni, hogy a vizsgált neologizmusoknak majdnem a fele szóösszetétellel jött létre. A 203 szóból 100 szó összetett szó, ami az összes adat 49.8%-a (kék színnel van jelölve az ábrán). Az ábrán sárga színnel jelöltem a szóképzést, amely a táblázat második helyén áll a 22.2%-kal. A következő szóalkotásmód a szókölcsonzés a 7.4%-kal, utána a rövidítés + továbbképzés 5.9%-kal, a jelentésváltozás 4.4%-kal, a szóösszerántás 3.9%-kal, a mozaikszó-alkotás 3%-kal, és 1.5%-kal a szóösszevonás. A következő szóalkotásmódok közül mindegyik a korpusznak 1%-át adja: jelentéstapadás, és népi etimológia. A rövidítést továbbképzéssel egy szóalkotásmódnak tekintettem, hiszen számban is bizonyított, hogy itt nem csak néhány kivételről van szó: gyakran előfordul, hogy a rövidített formához járul még egy (kicsinyítő) képző. Ebben a csoportban tehát rövidítéssel, továbbképzéssel vagy ez a két mód kombinációval létrejött szavak tartoznak.

5.1 Szóösszetétel

A szóösszetétel 101 neologizmussal a korpusznak a legnépesebb csoportja. Ebben a nagy kategóriában nem minden szó keletkezett kizárólag ezzel a móddal. Több adatot nehéz volt egyetlen kategóriába sorolni. A következő példák mutatnak rá a kombinációs esetekre: *randiapp* (randi + app): az 'okostelefonra telepíthető társkereső applikáció' jelentésű neologizmus második komponensének rövidített formája van; az *applikáció*-ból *app* lett. Tehát itt szóösszetételről és rövidítésről van szó. Ugyanaz történik a *buszmeg* példánál, ahol *busz* + *megálló* szóösszetétel utótagjából csak az igekötő maradt meg (*megálló* > *meg*). A *buszmeg* alak talán azért is magára vonja a nyelvhasználók figyelmét, mert hangalakja egy jól ismert káromkodásra emlékeztet. További jó példa a rövidítésre a szóösszetételekben az *e-per*, ahol az első tag az elektronikus szónak a rövidítése.

A következő érdekes neologizmus a *félelemipar*, ami azt jelenti, hogy 'félelemre épülő szórakoztatóipari tevékenység'. Ez is összetett szó: a félelem + ipar szavakból jött létre, de emellett népi etimológiáról van szó; az élelmi(szer)ipar analógiájára keletkezett. Az *aranyóra* és *gólyacsípés* példánál, pedig az összetétel mellett jelentésváltozás is történt. Az új kontextusban az *aranyóra* a 'szülés utáni első, az édesanyával töltött óra' jelentést kapta, a *gólyacsípés* pedig a 'csecsemő fején olykor megjelenő piros foltnak a megnevezése'. Érdekesnek találtam a neologizmusok utótag alapján történő csoportosítását. Ezeket „*náci*”, „*mánia*” és „*diéta*” csoportoknak neveztem el.

A „*náci csoport*” - ban a *femináci*, a *fotelnáci* és a *nyelvtannáci* szavakat találjuk. Mind a három idegen eredetű komponensekből áll, pontosabban angol eredetűekből. A *náci* mint fogalom a Nemzetsocialista Német Munkáspártnak, Hitler által vezetett pártnak a rövidítése. Mindenki ismeri Hitler mániákus rögeszméit, hogy a német nemzetet „megtisztítsa” a többi nemzetől. Ebből a *náci* szó nem csak az antiszemitizmusra vonatkozik, hanem bármiféle megszállottságra. Ebből következik, hogy a *femináci* elvakultan feminista személyt jelent, a *nyelvtannáci* pedig a helyesírást, nyelvtant túlzott szigorúsággal számonkérő személy. Mind a három *náci* utótagú összetétel tükörfordítással került az angolból a magyarba, fonetikus átírással.

A következő csoportba a *mánia*-utótagú összetételek tartoznak: a *cukiságmánia* meg az *egészségmánia*. A *mánia* szó pszichiátriai megbetegedést, örületséget jelent, de a

neologizmusok esetében 'megszállott viselkedés' értelemben használjuk. Eszerint a *cukiságmánia* tárgyak és szokások (cukiságok) infantilis kedvelését jelenti, az *egészségmánia* pedig az egészség túlzott védelmét. A következő kis csoport a *diéta*-csoport, amelybe a *divatdiéta*, a *mediadiéta*, a *paleolit-diéta* neologizmusok tartoznak. Bár utótagjuk ugyanaz, nem mindig a fogyással kapcsolatban használatosak. A *divatdiéta* egy szóban foglal össze több divatos diétát Magyarországon, de a *mediadiéta* összetétel pont a médiáról és nem az adott élelmiszerekről való leszokásra utal. A *paleolit-diéta* egy olyan diéta, amelynek a célja a paleolit kori táplálkozás reprodukálása. Az előző két szóhoz képest ezeknek a szóösszetételnek a tagjai kötőjellel kapcsolódnak egymáshoz.

Visszatérve a szóalkotási módokra, az összetett szavak között két olyan esetet találtam, ahol az összetételben az utótagnak rövidített és továbbképzett formája van. Az egyik *zsúrpubi* 'elkényeztetett úrifíú, aki szüleitől mindent megkap', ahol a *zsúr* az előtag, *pub* az utótag, ami a *pubertás* szónak a rövidítése, és a végén az *-i* kicsinyítő képző áll (séma: *zsúr* + *pub(ertás)* + *i*). A másik ilyen példa a *töki-leki*, a *töklevár* tréfás megnevezése, ahol az utótag a *levár* szó rövidítése, és a végén újra az *-i* képző található (séma: [*tök* + *-i*] + [*lek(vár)* + *i*]).

A *csókszűz* neologizmus egy érdekes új tendencia képviselője. A *-szűz* szó erkölcsi tisztaságot, érintetlenséget jelent, a *-szűz* utótagú összetételek valaminek (az előtagnak) a hiányát fejezik ki. Ebből következik, hogy a *csókszűz* jelentése: 'az, aki még nem csókolózott senkivel'. H. Varga egy írásában a *gyantaszűz* és a *jógaszűz* összetételeket is említi, amelyeknek jelentése az adott mintát követi. Bár a magyarban a 'hiány' jelentést sok nyelvi eszközzel juttathatjuk kifejezésre, a *-szűz* utótagú összetételek termékeny területnek látszanak. Ezen kívül H. Varga arra is talált példát, hogy a *-szűz* előtagként is előfordul néhány összetételben, mindig tagadást kifejezve; pl. *szűzföld* 'korábban meg sohasem művelt földterület'.

Az összetételeket tartalmazó csoportot elemezve pár szinonimát is észrevettem. Ezek: *szelfibot* ~ *karhosszabító*, *cukiságmánia* ~ *melegségbomba*, *antipartiarc* ~ *bulifúró*.

A *szelfibot* tükörfordítás angolból, de érdekes, hogy csak az előtagja idegen szó, az utótagja pedig az angol *stick* magyar megfelelője. Ez tehát féltükörszó. A *szelfi* szó már annyira elterjedt a magyarban (de a más nyelvekben is), hogy a nyelvhasználók sajátjuknak érzik. Ugyanez a helyzet horvátban is, a *szelfibot*-ot *selfištap*-nak nevezzük (a *štap* 'bot'-ot jelent

horvátul). A *szelfibot* magyarosított megnevezése a *karhosszabító*. Valószínű, hogy az első fogalmat a nyelvhasználók terjesztették el, míg a másik nyelvészeti gondolkodás eredménye.

Az *antipartiarc* ~ *bulifúró* csoport első tagja is érdekes szó, hiszen angol 'anti-party' szóösszetétel fonetikus átírása az összetétel előtagja, bár az utótagja a magyar *arc* szó. Tudni kell, hogy a *party* szónak angolul több jelentése van; ezek: 'buli', 'politikai párt', 'csoport', 'résztevő'. További érdekesség, hogy a magyarban az *antiparti* 'bulinak ellenálló' értelemben használatos, holott az angol jelentése 'politikai pártnak vagy pártoknak áll ellen'². Az *arc* szót hozzáadva az angol melléknévből a magyarban főnév lett és az angol 'partybreaker' jelentésben használatos. A párja, a *bulifúró*, magyar elemekből alkotott verzió, amelyet egyelőre a szlengben használnak.

A *klikkfang* 'klikkelésre (csatlakozásra, lájkolásra) csábító jelenség az interneten': a *blikkfang* analógiájára létrejött összetétel (*klikk* (ang. *click*) + *fang*). *Blikkfang* angolul 'eye-catcher' jelentésű összetétel. A *fang* jelentése: 'éles, nagy fog, különösen farkaskutya foga'. A *blikk* pedig egy Budapesten megjelenő napilap neve is.

Egoszörf 'az önmagunkkal kapcsolatos bejegyzések, utalások és linkek keresése az interneten' jelentésű szóösszetétel is érdekes példa. A szövegben megtalálható képzett formája is, az *egoszörföl* amelyet még tovább lehet képezni: *egoszörfölés*. Ez jó példa arra, hogy a magyar mennyire hajlékony az új szavak képzésében.

A *QR-kód* is izgalmas szóösszetétel, hiszen az előtagja mozaikszó-alkotással létrejött betűszó. A *QR* az angol 'quick response', magyarul 'gyors válasz' jelentést hordozza. Az összetett szavak közé soroltam, de a fenti észrevétel sem irreleváns.

Az *übergáz* 'nagyon-nagyon rossz, ciki' meg az *überszexi* 'nagyon-nagyon jó, trendi' szóösszetételek bebizonyítják, hogy az *über* előtag megerősítőként pozitív és negatív jelentésben is használható.

A korpuszban lévő összetett szavakat áttekintve, illetve a fentebb említett példákban arra lehet következtetni, hogy ezekben a neologizmusokban sok az olyan idegen eredetű komponens, amely a nemzetközi terminológia része. A fentiek mellett ilyenek pl. *bibliodrámá*,

² <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/antiparty>

bullshit, gígalájk, komfortzóna, kriptovaluta, QR-kód, slum-túra, metoo-kampány, Facebook-csoport, Facebook-esemény.

5.2 Szóképzés

A korpuszban összesen 45 szóképzéssel keletkezett neologizmust találtam. Ez sem homogén csoport: néhány szó, amelyek egy másik szóalkotásmóddhoz is sorolható, nem csak a szóképzéssel.

Pl. a *planis* (*plani-s*) szóban a képzés mellett rövidítés is történt. A szótő (*plani*) a *planetárium* szónak a rövidítése, és a képzett neologizmusnak a jelentése 'a (kecskeméti) planetáriumban dolgozó'.

Három képzett szóban jelentésváltozás is történt. Az egyik *kampóz* (*kampó + z*) amelynek az új jelentése 'tiltott módon, illegálisan áramot vételez', holott az eredeti jelentése 'horgas eszköz segítségével kapcsol össze valamit'. A következő jó példa a *susinkás* melléknév, ami mint a neologizmus 'ráncos' értelemben használatos. A *susinka* aszalt gyümölcsöt jelent, a *susinkás* eredeti jelentése 'susinkából készült étel vagy ital; sűrűre főzött étel'. Az utolsó példa pedig a *kottás* szó ami manapság 'izmos' jelentésű.

A *közteres* szó esetében a képzéssel együtt jelentéstapadás történt. Neologizmusként a 'közterület-felügyelő ember' értelemben ismerjük. A *köztér* szónak két jelentése van: 1. 'két tárgy közötti hézag', 2. 'nyilvános terület, ahol sok ember gyülekezik, vásárokat, mulatságokat tart'. Bár az -s képző leggyakrabban főnévi alapszavakból hoz létre melléknévi derivátumokat, itt a derivátum főnévi jelentése jelentéstapadással alakult ki.

A képzett formákat nézegetve észrevehető néhány latin eredetű képző megjelenése a derivátumokban.

Az egyik a latin eredetű *-kum* képzős csoport. Három vizsgált neologizmus ezzel a képzővel jött létre, és ezek: a *bárándikum*, a *borsodikum*, és a *csabaikum*. Mindháromnál a szótő egy adott földrajzi területet (megyét vagy várost) nevez meg. A *-kum* képző denominális képző, amely a szótő valamilyen sajátosságát fogalmazza meg. Ennek következtében a *bárándikum* 'jellegzetes bárándi termék', a *borsodikum* 'jellegzetes borsodi termék', a

csabaikum 'békéscsabai jellegzetes termék (különösen a csabai kolbász)'. Ezek a *hungarikum* szó mintájára keletkeztek. A *hungarikum* gyűjtőfogalom, amely olyan megkülönböztetésre méltó értéket jelöl, amely jellemző tulajdonságával, értékével a magyarság csúcsteljesítménye. A nyelvhasználók a szóalkotás folyamatában ezt a logikát továbbvitték az ország kisebb részeire is.

A következő csoport a latin eredetű *-ista* képzővel keletkezett formákból készült. Ezek a *licista*, és a *tumblista*. Az *-ista* képző denominális nomenképző. A *tumblista* jelentése: 'tumblr³ -felhasználó'. A *tumblr*-val kapcsolatban érdemes megemlíteni magyarosított megnevezését, a *tumblizás* szót, amely szintén szóképzéssel létrejött neologizmus, és a korpusz része. A *licista* szó 'liceumi diák'-ot jelent. Ez a neologizmus azért is érdekes, hiszen a romániai magyar nyelvhasználatban található.

Még egy latin képzős formát találtam, ez a *mifántológia*. Ez elsősorban a nyelvészek körében használt kifejezés és 'szólástörténet-kutatás' a jelentése. A *-ológia* képző valaminek a tanulmányozását, kutatását jelenti. A *mifántológia* Ó Nagy Gábor: „Mi fán terem?” című (Gondolat Kiadó, Budapest, 1988), szólások, közmondások, állandósult kifejezések eredetével, jelentésével foglalkozó, a nyelvészetben jól ismert kötetét idézi fel. A *mifántológia* szónak a morfológiai elemzése tehát *mi + fánt(erem) + -ológia*. Mindenki ismeri a mítoszok összességét jelentő *mitológia* szót, amely szintén ezzel a képzővel keletkezett (*mitosz + -ológia*).

Érdeemes pár szót szólni a *-da* képzővel alkotott derivátumokról is: *borozda*, *gyógyulda*, *reggelizde*, *virágda*. A *-da/-de* képző szemantikailag a cselekvés helyét kifejezi. Tehát a *borozda* olyan hely, ahol az emberek boroznak, vagyis 'borozó', a *gyógyulda* 'szanatórium, kórház', hiszen ott betegek gyógyulhatnak, a *reggelizde* 'reggelizőhely', a *virágda* 'virágüzlet'. Ebben az esetben deverbális és denominális főnévképzésről is lehet szó. Deverbálisak a *reggelizde* (*reggeliz(ik) + -de*), *gyógyulda* (*gyógyul + -da*), *borozda* (*boroz + -da*), denominális pedig a *virágda* (*virág + -da*).

A képzett igék között, a *ciccent* és a *rácuppan* ige keltette fel a figyelmemet, hiszen hangutánzó tövekből alakultak. A *ciccent* ige jelentése: 'a sör kupakját kipattintja'. Az az

³ Tumblr [mikroblogok](#) írására alkalmas felület, melyeken szövegeket, fényképeket, videókat, linkeket, idézeteket és hangfelvételeket lehet megosztani egy rövid blogon keresztül. A felhasználók követhetik egy másik felhasználó blogját, vagy akár sajátot is szerkeszthetnek.

érzésem, hogy a más italokkal kapcsolatban is használható, nem csak a sörrel, de majd az idő megmutatja a nyelvhasználók szokásait. A *rácuppan* jelentése pedig 'rákattan vmire, rabja lesz vminek'.

Két érdekes, a *kattint* szótöből képzett neologizmus a *kattintékony* meg a *kattintgató*. Nyilvánvaló, hogy a *kattint* ige mai életünk fontos, a számítógép használatával kapcsolatos cselekvését írja le. A technológia a modern világban a privát és az üzleti életnek is a része, ennek eredményeképpen és ezzel kapcsolatban sok neologizmus keletkezik. A *kattintékony* melléknévi forma, az *-ékony* képzővel jött létre. A *kattintékony* 'olyan honlapot, internetes információt jelent, amelyet sokan keresnek fel', vagyis sokszor rákattintanak. A *kattintgató* (*kattint*+ *-gat*+ *-ó*) szót elemezve, és a *-gat/get* képző frekventatív funkcióját ismerve, érthető, hogy a jelentése 'folyamatosan internetező, újabb és újabb tartalmakat, platformokat fölkereső személy'.

A következő két érdekes képzett szó az *elvaterázik* és a *vaterázik*. A két igt szemantikailag nem különböztetjük meg, de más aspektust fejeznek ki. Az *elvaterázik* igekötős verzió, az igekötő a befejezettséget jelöli. Az *elvaterázik* és a *vaterázik* azt jelenti, hogy 'interneten tárgyakat eladásra kínál; főleg a használcikk-kereskedelemre vonatkozik'. Ezek is (*vaterázik*, *elvaterázik*) a technikának és az internet fejlődésének köszönhető neologizmusok. Aki *vaterázik*, az eladásra vagy árverezésre kínálja a tárgyait, illetve az, aki olcsón szeretne hozzájutni valamilyen tárgyhoz. A *Vatera* egy portál neve, amellyel az egész ötlet elkezdődött 2000 körül, tehát ez is neologizmusnak tekinthető, és ebből keletkeztek az igéink (*vaterá* + *-z(ik)*).

A képzett formákat áttekintve szembetűnő az angol tövekből, magyar képzőkkel képzett szavak csoportja. Ezek: a *loller*, a *mekizik*, az *offol*, a *rektek*, a *szkippel*, és a *trollkodik*.

Két érdekes szóval kezdeném, az *offol* és a *szkippel* igével. Ez a két képzett szó egy teljes angol konstrukciót átvitt a magyarba, magyar igeképzőt hozzáadva. Szemantikailag erre a két szóra nem volt égető szükség, hiszen régóta van magyar megfelelőjük (a 'kihagy' szó). Tehát ez a két neologizmus egymásnak a szinonimái és egyik se szükségszerű neologizmus. Itt inkább a fiatalok közötti modern tendenciáról van szó, hogy minél több idegen eredetű szót használjanak a mindennapi nyelvhasználatukban. A *trollkodik* ige is az angol eredetű, a *troll* szóból jött létre, de a magyarban a *troll* szónak nincs megfelelője és ez egy új internetes

fogalom, amelyet eddig a magyarban más szavakkal nem lehetett megfogalmazni. Itt látok egyfajta szükségletet: a *troll* főnévből létrejött igei jelentésű szóval fejezzük ki a *troll* által végzett cselekvést, azaz 'a virtuális kommunikációban (internetes fórumon, közösségi oldalakon) elkövetett szándékos zavart keltés'-t. A *trollkodik* mellett érdekes példa a *kimaxol* ige. Az angol *max out* félfordítással keletkezett. A jelentése 'valamit teljesen, egészen kitölt, kihasznál, tökéletesre fejleszt'. Ez egy jó példa a nyelvi ökonómiára, hiszen ez a rövid szó olyan tartalmat sűrít magába, tartalmát, amelyet másképpen csak hosszabb magyarázattal tudunk kifejezni.

További izgalmas példáim szintén angol eredetűek (ezeket ma már fonetikusán is lehet írni): *mekizik* és *rektek*. A *mekizik* jelentését nem nehéz kitalálni, hiszen az amerikai McDonald's étteremláncot sokan Mc-nek hívják. A *Mc* fonetikus átírásához, a „mek” -hez, hozzáadva a magyar igekezést a *mekizik* szót kapjuk. A *rektek* igét még izgalmasabbnak vélem. Jelentését nem könnyű kitalálni, hiszen a *rektek* tő, az angol *wrecked* szó fonetikus átírása. Az új képzett szónak a jelentése 'tönkretesz', tehát van magyar megfelelője. A *mekizik* neologizmus jelentését magyar szóval nehéz lenne visszaadni, ezért ezt jó megoldásnak találom.

A korpusz utolsó angol tőből képzett szava a *loller*. A szó töve az angol *lol*, az internetes szlengben használt mozaikszó (betűszó), amelynek a jelentése 'laugh out loud' vagyis 'hangosan nevetni'. A *loller* az, 'aki a *lol* rövidítést használja'.

A képzett neologizmusok csoport bemutatását a *reketül* igével zárom be. Az ige morfológiai keletkezése *reke(d)t + ül*, és az alapszava a melléknévvé vált melléknévi igenév. A jelentése 'rekedtre kiabálja magát.'

5.3 Szókölcsonzés

A neologizmusok 7.4%-a kölcsönszóként került be a szókincsbe. Lexikális kölcsönzésről van szó, hiszen az átadó nyelv valamely lexémája (szava) az átvevő nyelvbe bekerült. A korpuszban 15 idegen szó található, az átadó nyelv minden esetben az angol.

A *blogger* és a *vlogger* szavakat egyfajta szinonimáknak tekinthetjük, bár nem teljesen ugyanaz a jelentésük. A *blogger* jelentését Molnár Csikós a következőképpen írta le, 'az internetes amatőr újságíró'. A *blogger* tevékenységét a *blogol* ige fejezi ki, a létrehozott műfaj pedig a *blog* főnév. A *blog* megnevezés a *web log* szókapcsolatból keletkezett (Molnár Csikós

2008: 31-32): ez egy olyan weboldal, amelyben írója (a blogger) személyes gondolatait közli a világgal. Tehát ez is egy technikai fejlődésnek köszönhető neologizmus, hiszen bárki újságíróvá vagy fotóriporterré válhat pár perc alatt. Ebből következik, hogy a blogger 'az aki a saját, mindenki számára elérhető blogjára felteszi a fényképeket és írja a saját gondolatait'. Ugyanezen logika mentén alakult ki a *vlogger* szó: egy *vlogger vlogol*, műfaja pedig a *vlog*. A különbség csak annyi, hogy a *vlog* egy olyan weboldal amelyre csak a rövid videókat tölthetünk fel. Eszerint a *vlogger* 'az, aki rövid videókat készít, és tesz fel a saját vlogjára'.

A következő szinonimapár a *celeb* és az *influenszer*. A *celeb* szó az angol *celebrity* lexéma nyomán jött létre: ismert személyre utal. A magyar nemcsak a *celeb* szót vette át, hanem előfordul a *celebritás* szó is 'híresség' értelemben. A *celeb* fogalom helyett néha a *mediasztár* szót is használják: 'a sajtó, rádió és a televízió által felkapott, híres emberek'-et jelenti. Bár Balázs Géza szerint a *celeb* és az *influenszer* fogalmakat szinonimáknak tekinthetjük. Ezzel nem értek egyet teljesen, bár sok hasonlóság van bennük. Az angol *to influence* ('befolyásol') igéből az *influencer* alak keletkezett, amelyet a mai magyarban fonetikus átírásban találhatunk meg. Manapság az *influenszer* nemcsak 'valaki, aki képes megváltoztatni a többiek meggyőződését vagy álláspontját, vagy befolyásolni az adott események folyamatát'. Ez most egy jól jövedelmező foglalkozás, sőt. Nagy cégek jó pénzt fizetnek az influenszereknek, hogy olyan reklámot csináljanak, amely hibátlannak, zökkenőmentesebbnek és kontextuálisabbnak tűnik majd, mint egy hagyományos reklám. Az influenszerek tevékenységének fő területei a közösségi hálók, főleg az instagram. Sok *influenszer*-t nevezhetünk *celeb*-nek is, hiszen híres személyek: leggyakrabban színészek, énekesek, focisták, modellek, tv műsorvezetők stb. A *celebek* pedig a munkájuk után nem kötelezően aktívak a közösségi hálón. Tehát szükségszerűen nem minden *celeb influenszer* is egyben.

A következő két, szintén az angol nyelvből átvett szó pénzzel kapcsolatos. Ezek a *bitcoin* és a *Paypal*. A *bitcoin* a korpuszban létező szóösszetételnek, a *kriptovalutá*-nak a szinonimája: 'internetes pénzegység, de a hálózat mögött nincs üzemeltető cég'. A *Paypal*, pedig olyan 'online felület/platform, amely internetes fizetési módszert kínál'.

Érdekes észrevétel, hogy az átvett idegen szavak többsége még az eredeti angol helyesírást követi, de a *drón*, az *emodzsi*, a *gamifikáció*, és az *influenszer* neologizmusok már fonetikus átírással is szerepelnek a szövegekben (mindez gyakoriságukra, beilleszkedésükre enged következtetni).

5.4 Jelentésváltozás

A korpuszban 9 neologizmus jelentésváltozással jött létre (ez az összes adat 4.4%-a). A csoportot áttekintve arra figyeltem fel, hogy közöttük 3 főnév, 3 melléknév és 3 ige van.

A jelentésváltozással létrejött csoport főnevei a *kémia*, a *királyság*, és a *kocka*. Már első látásra világos, hogy ezek a szavak nem újak, de a mai magyar nyelvben új értelemben használatosak. A *kémia* eredetileg 'az anyagok minőségi változásaival foglalkozó természettudomány', más szóval vegyészet. Ma emellett 'az emberi testben keletkező, a cselekvéseket befolyásoló vegyület'-et jelenti. Pl. egy jó szellemi, de a testi kapcsolatban is kémia kell. A *királyság* szó új jelentése 'boldogság'. A *kocka* szónak 2 új jelentése is van: 1. 'Az informatika magas szintű hozzáértője, aki tudása, érdeklődési köre miatt a társasági élet főáramából kirekesztődik'; 2. 'álladóan a számítógép előtt ülő ember'.

A csoportban három melléknév található: *cink*, az *elnök*, és a *megdőlt*. Eredeti jelentésében csak ez utóbbi melléknév (befejezett melléknévi igenévből melléknevesült), az első kettő pedig eredeti jelentésében főnév volt, így a *cink* és az *elnök* példánál nem csak jelentésváltozás történt, hanem a szófajváltás is. A *cink* eredetileg 'fémeselem'-et jelent, a mai nyelvben pedig 'ciki, gáz, übergáz' értelemben használatos. Nincs logikus magyarázat erre a jelentésváltozásra, tehát arra a következtetésre jutottam, hogy a jelentésváltozásnak az oka a *ciki* és a *cink* szavak hasonló hangzása lehet. Az *elnök* szó neologizmusként új melléknévi jelentést kapott: 'remek, nagyszerű'. Valószínű, hogy e jelentésváltozás az elnök hatalma, és a jó elnök tulajdonságainak a következménye.

E csoportban 3 ige található: az *olt*, a *ráír*, és a *túltol*. Az *olt* ige eredeti jelentése 'égő tüzet megszüntet', az újabb jelentése pedig 'hazugságról próbál meggyőzni valakit'. A *ráír* ige elsősorban 'betűket lejegyez egy felületre, papírra' jelentésben használatos. A technológia és az Internet fejlődésével, nemcsak papírra írhatunk valamit, hanem a Facebookra, Instagramra vagy szinte bármilyen más közösségi hálózatra is. Mivel az utóbbi években ezek a kommunikáció fő csatornáivá váltak, szerintem a *ráír* ige magába foglalja azt, hogy 'XY közösségi hálózatra ráír, üzen valakinek'. Nem fontos, melyik hálózatról van szó, lényeges, hogy a *ráír* igével a kortárs nyelvhasználó arra is utal, hogy 'üzen valakinek'. Az utolsó, a *túltol* ige az 'eltúloz, túlzásba visz valamit' értelemben használatos neologizmusként.

5.5 Rövidítés + továbbképzés

Ahogy már említettem a bevezetésben, ezt a két szóalkotásmódot egynek tekintetem, hiszen legtöbbször együtt fordultak elő. Ebben a csoportban tehát rövidítéssel, továbbképzéssel vagy a kettő kombinációjával létrejött szavak tartoznak. A korpusz 12 szava így keletkezett (ez az összes adat 5.9%-a). E szavak többsége főnév.

A *szercsi-lávcsi-puszcsi* neologizmus a cukinyelv kedvelt köszöntési formulája, egy blogbejegyzést idézve: „Ki tudok akadni, amikor kis inci-finci kislányok szájából olyanokat hallok mind üdcsi, türcsi, telcsi, fürcsi, szivcsi, szercsi, lávcsi, puszcsi...”. Morfológiai szerkezetük a következő: *szer(etlek)* ' (I) love (you)', *pusz(illak)* '(I) kiss (you)'+ *-csi* becéző képző. Ebben a köszönési formulában eredetileg *-lAk* ragos igék szerepelnek (a magyarban a *-lAk* rag egyszerre utal az E/1. cselekvőre és az E-T/2. tárgyra). A *-lAk* rag leválasztásával és az igező csonkításával jött létre a *szer* és a *pusz* tő, amelyhez becéző képző is társul: *szer-csi*, *pusz-csi*. A *lávcsi* alakot (amely a *szercsi* szinonimája) a nyelvhasználók az angol *love* 'szeret' igéből hozták létre az előbb ismertetett módon.

A következő két érdekes példa a *bunyó* és a *szexi*. A *bunyó* morfológiai szerkezete a következő: *buny(evác)* + *-ó* (kicsinyítőképző), 'a bunyevácok⁴ egymás közötti nevé'-t jelenti. Az eredeti és a hétköznapi jelentésében a *bunyó* 'durva, erőszakos verekedés' értelemben ismeretes. A *szexi* morfológiai szerkezete a következő: *szex(uális)*+ *-i*. A mai magyarban (de az angolban is) a *szexuális* (ang. *sexual*) fogalom a 'túlzott rajongás' értelemben használatos. Tehát a *szexi* új jelentése: 'nagyon jó'.

A rövidítés önálló szóalkotásmódként a korpuszban ritkán jelent meg. Ennek az lehet az oka, hogy a rövidítést továbbképzéssel egy szóalkotásmódnak tekintetem. Mindössze két szó keletkezett csak a rövidítéssel: a *Fehér* és a *kopter*.

A *Fehér* rövidítés a 'Fehér ház'-at jelenti, a *kopter* pedig a 'helikopter'-t.

Csak a továbbképzéssel keletkezett szavak szinte ritkák. E csoportba egyetlen szó tartozik, a *tumble*, amely a *tumblr* szinonimája, magyarosított változata. A tövégi mássalhangzó torlódás feloldásával jött létre.

⁴ A bunyevácok a délszláv népcsoport a Bácskában.

5.6 Szóösszerántás

A korpusz 3.9%-a szóösszerántással keletkezett.

A szóösszerántással keletkezett szavak között három angol eredetű, ma már nemzetközi használatú neologizmus található. Ezek: a *brexit*, a *fraxit* és a *merxit*. A *brexit* szó az angol (*Great-*)*Britain* 'Nagy-Britannia' és az ang. *exit* (kilép) elemekből jött létre. 'Nagy-Britannia EU-ból való kilépése' értelemben használjuk. A *brexit* mintájára alakultak ki a *gredit* és a *fraxit* szavak. A *gredit* Görögországnak, a *fraxit* pedig Franciaországnak az 'EU-ból való kilépés latolgatás'-át jelenti. A legérdekesebb az utolsó, a *merxit* neologizmus, ami *Angela Merkel*⁵ és az angol *exit* szavak összerántásával keletkezett. Az előző szavak morfológiai mintáját követve a *merxit* 'Merkel eltávolításával kapcsolatos törekvés' jelentésében értendő.

A következő izgalmas neologizmus, a *hunédzser*, ami a *tinédzser* szó analógiájára keletkezett. A szóalkotás szerkezete a következő: *hu-* (<*hús*) + (*ti*)*nédzser*, jelentése 'ideáltipikus huszonéves'.

A végére egy nagyon érdekes neologizmust, a *piéna* szót hagytam. A szó keletkezésében a kulcsfogalom a *pálinka* volt. A szóalkotás szerkezete következő: *p(álinka)* + (*h*)*iéna*. Tehát a *pálinkapióca* és a *pálinkahiéna* összerántásával, a 'pálinkakultúrát kihasználók gyűjtőneve' lett.

5.7 Mozaikszó-alkotás

A mozaikszó-alkotással az összes adat 3.0%-a keletkezett.

Két (eredetileg) angoltól átvett, nemzetközi betűszó a *GDPR* és a *lol*. A *lol*-ról már volt szó (5.2. fejezet), a *GDPR* pedig az angol *General Data Protection Regulation* kifejezésből jött létre mozaikszó-alkotással. A magyarra megfelelője 'általános adatvédelmi rendelet'. Ez az Európai Unió rendelete, amely 2016-ban lépett hatályba, és azóta minden Európai Unió polgárának ismerős.

⁵ Angela Merkel Németország kancellárja.

Érdekesnek találom a *csok* betűszót, hiszen a *csók* szóra emlékeztet. Azonban semmi köze nincs a csókhoz, ugyanis a *családok otthonteremtési kedvezmény* nevű program rövidítése. Különlegességét a „Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társaság”-a is felismerte, hiszen javaslata szerint a *csok* betűszó a 2016 év szava lett⁶.

A listán két gyakran használt jókívánság szerepel még: *áüük* ’áldott ünnepeket kívánok’, a *kkü* pedig a ’kellemes karácsonyi ünnepeket kívánok’ rövidítése.

5.8 Szóösszevonás (*blend*)

Csak három szó található a korpuszban, amely szóösszevonással (*blend*) keletkezett. Ez az összes adat 1.5%-a.

A *ströpi* példa, a ’strandröplabda’ újabb megnevezése, több különböző szóalkotásmóddal jött létre. Elősorban szóösszevonásról van szó, hiszen a szóalkotás rendszere a következő: *str(and)* + *röpi* (< röplabda). Viszont az is látható, hogy a második tag rövidített és továbbképzett formában szerepel.

A következő *blend* a *konteó* (**kon* [< *con(spiracy)*] + **teó* [< *theo(ry)*]), ami az angol ’*conspiracy theory*’ kifejezésből kialakult, de fonetikus átírással. Tehát ’összeesküvés-elmélet’-et jelent.

Az *jéger* szó, ami hamar a *Jägermeister* italra emlékeztet, pedig a ’jégkármentesítő rendszer’ szóösszevonása. Ez egy új, a jégeső-károk ellen védelmet biztosító meteorológiai rendszer, ami Magyarországon 2018-tól létezik.

5.9 Jelentéstapadás

Ez a szóalkotásmód a korpusz összes adatának csak 1.0%-át teszi ki. A *játszó* és a *kidobó* főnevek tartoznak ide.

⁶ http://os.mti.hu/hirek/123058/a_magyar_nyelv_es_kultura_nemzetkozi_tarsasaganak_kozlemenye

Jelentéstapadással a *játszótér* szó második eleme elmarad és a *játszó* szó magába foglalja a 'játszótér' jelentését. Ugyanaz történt a *kidobó* szóval is, ahol a *kidobóember* szónak a második eleme maradt el, és az első elem, a *kidobó* tartalmazza a 'kidobóember' jelentését.

5.10 Népi etimológia

A népi etimológia az összes adatnak mindössze 1%-át teszi ki. Két érdekes példa található ebben a csoportban: a *Katlan* és a *Lidi (Lidli)*.

A *Katlan* a 'Decathlon áruház' népetimológiás megnevezése. A hangzás hasonlósága miatt a nyelvhasználók *Dechatlont* a *katlannal* azonosítják. Ezt a példát viccesnek találtam, hiszen a *katlannak* és a *Decathlon áruháznak* egyetlen egy közös sajátossága sincs.

A *Lidi (Lidli)* a 'Lidl élelmiszerlánc' népetimológiás megnevezése. A *Lidi* az *Ildikó* és a *Lídia* becenév alapján keletkezett.

6. A neologizmusok szófaj szerinti csoportosítása

A következő táblázatban a vizsgált neologizmusok szófaj szerinti csoportosítása található.

2. Táblázat: A neologizmusok szófaj szerinti csoportosítása

Szóalkotásmód	főnév	ige	melléknév	meghatározatlan	Total
szóösszetétel	97		4		101
szóképzés	20	21	4		45
szókölcsonzés	14		1		15
rövidítés + továbbképzés	9	1	2		12
jelentésváltozás	3	3	3		9
szóösszerántás	8				8
mozaikszó-alkotás	3			3	6
szóösszevonás (blend)	3				3
népi etimológia	2				2
jelentéstapadás	2				2
Total	161	25	14	3	203

A fenti táblázat első oszlopa a korpuszban talált összes neologizmus szóalkotásmódját tartalmazza. A mellette látható oszlopok a szófajiságukat jelzik, és mindegyik szóalkotásmód mellett az adott szófajú szavak száma is jelölve van. Minden oszlop végén a főnevek, igék, melléknevek és meghatározatlan szófajú szavak száma található. A táblázatból kiderül, hogy a neologizmusok nagy többsége főnév szófajú (161 szó), utána következnek az igék (25 szó), a melléknevek (14 szó) és a végén a meghatározatlan szófajú neologizmusok (3 szó) vannak.

A következő táblázat az előző táblázat adatait tartalmazza százalékban kifejezve.

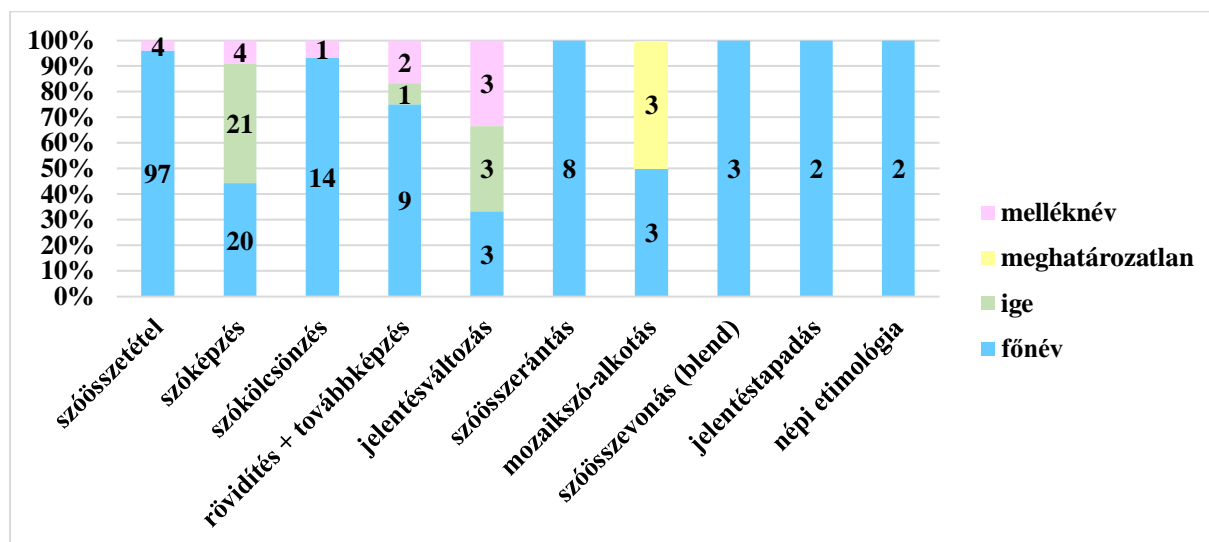
2. Táblázat: A neologizmusok szófaj szerinti csoportosítása százalékban kifejezve

Szóalkotásmód	főnév	ige	melléknév	meghatározatlan	Total
szóösszetétel	96%	0%	4%	0%	101
szóképzés	44%	47%	9%	0%	45
szókölcsonzés	93%	0%	7%	0%	15
rövidítés + továbbképzés	75%	8%	17%	0%	12
jelentésváltozás	33%	33%	33%	0%	9
szóösszerántás	100%	0%	0%	0%	8
mozaikszó-alkotás	50%	0%	0%	50%	6
szóösszevonás (blend)	100%	0%	0%	0%	3
népi etimológia	100%	0%	0%	0%	2
jelentéstapadás	100%	0%	0%	0%	2
ÖSSZESÍTÉS	79%	12%	7%	1%	203

Összehasonlítandó az eredményeket a nyelvtörténet korábbi korszakaival, Istók Béla tanulmányát vettem segítségül (Istók 2017: 167-180). Istók Béla azt kutatta, hogy a korábban ritkábbnak tartott szóalkotási módok időközben gyakoribbá váltak-e. Istók írásában utal Balassa József *A magyar nyelv* című 19. századi nyelvtanára, amely mindössze két szóalkotásmódot ismer: a szóösszetételt és a szóképzést. E nyelvtan fél évszázaddal későbbi kiadása (*A magyar nyelv könyve*, 1943) még mindig nem ismeri a mozaikszó-alkotást vagy a szórövidítést. Ezek létrejöttének okaként a gazdasági és politikai élet nagy átalakulásait említi magyarázatként. A 20. század második felében aztán egyre divatosabbá válnak az addig ritkábban előforduló szóalkotási eljárások, de még mindig csak ritkán szerepelnek az iskolai nyelvtanokban. Istók Béla áttekintéséből kiderül, hogy a magyar grammatikák századokon át a szóképzés és a szóösszetétel mellett nem tulajdonítottak jelentőséget a többi szóalkotásmódnak (Istók 2017: 167-180). A vizsgálatom eredményei igazolják ezt a szemléletet, hiszen a számok

azt mutatják, hogy a neologizmusok többsége éppen ezzel a két szóalkotásmóddal keletkezett. Ettől eltekintve fontosnak tartottam minden, a korpuszomban szereplő adat létrejöttében szerepet játszó szóalkotásmód bemutatását és elemzését. Számuk ugyan jóval kevesebb, de ettől még nem kevésbé fontosak.

2. Ábra: A szavak szófaj és szóalkotásmód szerinti csoportosítása

A fenti ábra jobban illusztrálja a szófajok és a szóalkotásmódok közötti összefüggéseket. A szófajok különböző színnel vannak jelölve (a melléknevek rózsaszínűvel, az igék zölddel, a főnevek kézzel és a meghatározatlan szófajú szavak sárgával). Mindegyik oszlop egy szóalkotásmódot mutat be, a leggyakoribbtól a legritkábbig. A szófajok száma minden oszlopban jelölve van, és az ábra elején található összes adat százalékban is látható. A főnév az egyetlen szófaj, amely minden szóalkotásmódnál megjelenik. A szóösszetételek között 97 főnév és 4 melléknév van, a szóképzéssel 20 főnév, 21 ige, és 4 melléknév jött létre, szókölcsönzéssel 14 főnév és 1 melléknév van a korpuszban. A jelentésváltozással létrejött szavak egyharmada főnév, egyharmada ige és egyharmada melléknév (3 szó minden szófajban). A rövidítés továbbképzéssel 9 főnevet, 1 igét és 2 melléknevet érint. A mozaikszó-alkotás csoportban az egyetlen a meghatározatlan szófajú szavakat tartalmaz, sőt a fele (3 szó) olyan, a másik fele főnév. Látszik, hogy a főnévi szófajú szavak az egyetlen szófaj, amely sokféle szóalkotásmóddal jön létre. A szóösszerántással, szóösszevonással, népi etimológiával és a jelentéstapadással létrejött szavak is mind főnevek.

7. Összegzés

A dolgozat fő témája a magyar neologizmusok szóalkotásmód és szófaj szerinti elemzése volt. Egy 203 neologizmusból álló korpuszt gyűjtöttem, táblázatba rendeztem és minden neologizmust szóalkotásmód és szófaj szerint csoportosítottam. Elsősorban a neologizmusok keletkezésének leírására vállalkoztam, de a létrejött új lexémákkal kapcsolatban a szakirodalomban olvasott érdekes és hasznos kiegészítéseket, információkat is közlöttem.

Az elemzés fő céljai a neologizmusok szóalkotásmódjuk és a szófajuk szerinti meghatározása volt. Az eredmények azt mutatják, hogy a vizsgált neologizmusokat szóalkotásmódjuk szerint 10 csoportba rendezhetjük: szóösszetétel, szóképzés, szókölcsonzés, rövidítés + továbbképzés, jelentésváltozás, szóösszerántás, mozaikszó-alkotás, szóösszevonás, jelentéstapadás és népi etimológia. A vizsgálat eredményei támogatják azt a feltevésemet, hogy a magyar neologizmusok létrejöttében a leggyakoribb szóalkotásmód a szóösszetétel. A szófaj szerinti megoszlás a következő: a vizsgálat eredménye azt a hipotézisemet is igazolta, hogy a neologizmusok között a leggyakoribb szófaj a főnév, hiszen a modern világ tele van új találmányokkal, új tárgyakkal, új eszközökkel, új szakmákkal, új fogalmakkal, amelynek nevet kell adni.

Az elemzéssel sikerült választ adnom a két fő kérdésemre. Feltevéseim helyesnek bizonyultak, de természetesen számításba kell venni, hogy a nyelvhasználók és velük együtt a nyelv és a nyelvi tendenciák mindig ki vannak téve a változásoknak. Úgy gondolom, időről időre szükség lenne olyan vizsgálatokra, amelyek eredményeként alaposabban feltárhatók lennének a nyelvben végbemenő változások. Vajon létrejönnek-e újabb (eddig még nem ismert) szóalkotásmódok, amelyek az új szavak megalkotásában szerepet játszanak? Vajon a későbbiekben is a szóösszetétel lesz-e a legdominánsabb szóalkotásmód? A válaszokat csak a további elemzések, kutatások segítségével kaphatjuk meg.

8. Szakirodalom

Balázs Géza (2016) *Új szavak, kifejezések. Édes Anyanyelvünk* XXXVIII/1: 23

Balázs Géza (2016) *Új szavak, kifejezések. Édes Anyanyelvünk* XXXVIII/2: 23

Balázs Géza (2016) *Új szavak, kifejezések. Édes Anyanyelvünk* XXXVIII/3: 23

Balázs Géza (2016) *Új szavak, kifejezések. Édes Anyanyelvünk* XXXVIII/4: 23

Balázs Géza (2016) *Új szavak, kifejezések. Édes Anyanyelvünk* XXXVIII/5: 23

Balázs Géza (2017) *Új szavak, kifejezések. Édes Anyanyelvünk* XXXIX/1: 23

Balázs Géza (2017) *Új szavak, kifejezések. Édes Anyanyelvünk* XXXIX/2: 23

Balázs Géza (2017) *Új szavak, kifejezések. Édes Anyanyelvünk* XXXIX/3: 23

Balázs Géza (2017) *Új szavak, kifejezések. Édes Anyanyelvünk* XXXIX/4: 23

Balázs Géza (2017) *Új szavak, kifejezések. Édes Anyanyelvünk* XXXIX/5: 23

Balázs Géza (2018) *Új szavak, kifejezések. Édes Anyanyelvünk* 40/1:23

Balázs Géza (2018) *Új szavak, kifejezések. Édes Anyanyelvünk* 40/2:23

Balázs Géza (2018) *Új szavak, kifejezések. Édes Anyanyelvünk* 40/3:23

Balázs Géza (2018) *Új szavak, kifejezések. Édes Anyanyelvünk* 40/4:23

Balázs Géza (2018) *Új szavak, kifejezések. Édes Anyanyelvünk* 40/5:23

Balázs Géza (2019) *Új szavak, kifejezések. Édes Anyanyelvünk* 41/1:23

Balázs Géza (2019) *Új szavak, kifejezések. Édes Anyanyelvünk* 41/2:23

Balázs Géza (2019) *Új szavak, kifejezések. Édes Anyanyelvünk* 41/3:23

Bárczi Géza – Benkő Loránd – Berrár Jolán (1980) *A magyar nyelv története*. Tankönyvkiadó, Budapest.

É. Kiss Katalin – Kiefer Ferenc – Siptár Péter (2003) *Új magyar nyelvtan*. Osiris Kiadó, Budapest.

Istók Béla (2017) A ritkább szóalkotási módok státusának újraértékelése. In Lőrincz Julianna – Simon Szabolcs (szerk.): A tankönyvkutatás szakmai, módszertani kérdései. A Variológiai kutatócsoport 7. nemzetközi tankönyvkutató szimpóziumának tanulmányai. Selye János Egyetem, Komárom. (167–180) Forrás: <https://www.researchgate.net/publication/323006524> Istok Bela 2017 A ritkabb szoalkotas

i modok statusának újraértékelése In Lorincz Julianna -
Simon Szabolcs szerk A tankönyvkutatás szakmai módszertani kérdései A Variológiai
kutatócsoport 7. nemzetközi

Keszler Borbála – Lengyel Klára (2002) *Kis magyar grammatika*. Nemzeti tankönyvkiadó Rt., Budapest.

Kiefer Ferenc (2005) *Lehetőség és szükségszerűség: Tanulmányok a nyelvi modalitás köréből*. TINTA Könyvkiadó, Budapest.

Ládanyi Mária (2007) *Produktivitás a szóképzésben: Elvek és esetek*. TINTA Könyvkiadó, Budapest.

Marković Ivan (2012) *Uvod u jezičnu morfologiju*. Disput, Zagreb. Str. 4-54

MEKSz = *Magyar értelmező kéziszótár* (2003) Juhász József et al. (szerk.). Akadémiai Kiadó, Budapest.

Minya Károly (2003) *Mai magyar nyelvújítás: Szókészletünk módosulása a neologizmusok tükrében a rendszerváltozástól ezredfordulóig*. TINTA Könyvkiadó, Budapest.

Minya Károly (2011) *Valtózó szókincsünk: A neologizmusok több szempontú vizsgálata*. Tinta könyvkiadó, Zagreb.

Molnár Csikós László (2008) *Divatszavak*. TINTA Könyvkiadó, Budapest.

Muhvić-Dinamovski Vesna (2005) *Neologizmi; Problemi teorije i primjene*. FFPress, Zagreb. Str. 3-10

Nyomárkay István (2004) *Nyelvi kölcsönhatás a szavak tükrében (A magyar–horvát nyelvi kapcsolatok múltja és jelene)*. Forrás: https://mta.hu/data/dokumentumok/i_osztaly/

Rácz Endre – Takács Etel (1987) *Kis magyar nyelvtan*. Gondolat kiadó, Budapest.

Sólyom Réka (2015) *Stílus és fogalmi integráció főnév: melléknév szófajváltással keletkezett magyar neologizmusokban*. MAGYAR NYELVŐR, 139 (2). pp. 214-224. ISSN 0025-0236. Forrás: <http://real.mtak.hu/30710/>

H. Varga Márta (2015) *A szóalkotás módjai*. A Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kara és a Patrocinium Kiadó, Budapest.

H. Varga Márta (2016) *Gyantaszűz. Édes Anyanyelvünk XXXVIII/5: 10*
hrWaC – Croatian Web Corpus. <http://nlp.ffzg.hr/resources/corpora/hrwac/> (1. 3. 2019.)

9. Melléklet

szó	jelentése	szófaj	szóalkotás- mód	megjegyzések	morfológiai felépítés
<i>adóparadicsom</i>	olyan (kisebb) ország, amely nagyon kedvező adózással csalogatja a befektetőket, a pénzüket elhelyezni kívánókat	főnév	szóösszetétel		<i>adó + paradicsom</i>
<i>alfahím</i>	vezető, vezér; olyan férfi, akit a többiek követnek btm – beilleszkedési, tanulási és magatartási (probléma).	főnév	szóösszetétel		<i>alfa + hím</i>
<i>álhír</i>	a fake news kifejezés sikeres magyarítása (vö. koholmány)	főnév	szóösszetétel		<i>ál + hír</i>
<i>antipartiarc</i>	bulifúró	főnév	szóösszetétel		<i>anti + parti</i> (angol) + <i>arc</i> (magyar)

<i>aranyóra</i>	a szülés utáni első, az édesanyával töltött óra (Petőfi Népe, 2017. 02. 28.)	főnév	szóösszetétel	jelentésváltozás	<i>arany + óra</i>
<i>aszfaltpárt</i>	csak városban működő, csak városi lakosokra ható párt	főnév	szóösszetétel		<i>aszfalt + párt</i>
<i>átokfal</i>	városi üzenőfal, különösen bántó üzenetek nyilvánossá tételére; vésett graffiti. Pl. „Az átokfalak olyan odaszokással kialakuló falfelületek, melyekre a helyi lakosok felvésik fontos közlendőjüket.” (Pál Dániel Levente: Az Úr nyolcadik kerülete, Magyar Idők,	főnév	szóösszetétel		<i>átok + fal</i>
<i>áük</i>	áldott ünnepeket kívánok	meghatározatlan	mozaikszó-alkotás	gyakran használt, teljes mondat rövidített formája	
<i>bárándikum</i>	jellegzetes bárándi termék, l. borsodikum	főnév	szóképzés		latin képzővel <i>bárándi + -kum</i> (<i>< hungari-kum</i>)
<i>bérkommentelő</i>	az interneten egyes fórumokon pénzért megadott témában és irányultsággal véleményeket megfogalmazó személy	főnév	szóösszetétel		<i>bér + kommentelő</i>

<i>bibliodráma</i>	a Bibliából vett szövegek dramatikus feldolgozása. Megj.: „A Biblia befogadása – bibliodramatikus megelevenítése – hozzásegíthet, hogy közelebb kerüljünk magunkhoz, másokhoz és Istenhez.” (Új Ember, 2013. jún. 23.)	főnév	szóösszetétel		<i>biblio-dráma</i>
<i>bidi</i>	termálvíz (Temesvár, valószínűleg a bűdös, bűdös víz nyelvjárási megfelelője)	főnév	rövidítés + továbbképzés	elhasonulással	
<i>biovécé</i>	alkalmilag telepített vécé. Vö. Mozgóvécé	főnév	szóösszetétel		
<i>bitcoin</i>	bitcoin (rövidítve: BTC) – a PayPalhoz hasonló digitális pénzeszköz (internetes pénzegység), de a hálózat mögött nincs üzemeltető cég (MI 2018. jan. 20.) (vö. PayPal)	főnév	szókölcsönzés	angolból, eredeti helyesírással	
<i>blogger</i>	influenster	főnév	szókölcsönzés	angolból, eredeti helyesírással	
<i>boltzár</i>	(vasárnapi) boltbezárás	főnév	szóösszetétel		<i>bolt + zár</i>

borozda	borozó	főnév	szóképzés		<i>bor + -oz + -da</i>
borsodikum	jellegzetes borsodi termék, a hungaricum (hungarikum) mintájára (vö. bárándikum, csabaikum stb.)	főnév	szóképzés		<i>borsod + i + -ikum (< hungarikum)</i>
brexit	a Nagy-Britannia (az Egyesült Királyság) EU-ból való kilépéséből alkotott vegyületszó (Britannia × exit). Hasonló hozzá: grexit (Görögország kilépésének latolgatása kapcsán). Mindkét szó a magyar sajtóban is felbukkant.	főnév	szóösszerántás	angolból	<i>Britain x exit</i>
buborékfólia	hajlékony, átlátszó műanyag fólia, amit főleg a törékeny áruk becsomagolására használnak. Magy.: levegővel töltött félgömbök (buborékok) párnázzák ki az árut. Más néven: légpárnás fólia, pukkanós fólia.	főnév	szóösszetétel		<i>buborék + fólia</i>
bugyi-szabály	a gyermekek védelmét szolgáló (pszichológusi) tanács: bugyi-trikó alá idegen nem nyúlhat be	főnév	szóösszetétel		<i>bugyi + szabály</i>
bulibáró	Kis Grofó dalából elhíresült és a publicisztikában is használatossá vált kifejezés a jó módú, mulatozó egyénre. Pl. „Én a bulibáró, sálomálomálo / Én a bulibáró, legyen buli bárhol / Sálomdilomdálom, Zsámó...”	főnév	szóösszetétel		<i>buli + báró</i>

<i>bulifúró</i>	a buli (parti) hangulatát elrontó ember; vö. antipartiarc	főnév	szóösszetétel		<i>buli + fúró</i>
<i>bulinegyed</i>	városnegyed, kerület olyan (kisebb)része, amelyben sok, mulatozásra alkalmas vendéglátóipari egység található	főnév	szóösszetétel		<i>buli + negyed</i>
<i>bullshit</i>	ezoterikus vagy egyéb áltudományos badarság (az interneten)	főnév	szóösszetétel	angolból	<i>bull 'bika' + shit 'szar'</i>
<i>bunyó</i>	a bunyevácok egymás közötti neve (MN 2016. jún. 25.)	főnév	rövidítés + továbbképzés		<i>buny(evác) + -ó (kicsinyítőképző)</i>
<i>buszmege</i>	buszmegeálló. Pl. Amikor már a buszmegebe indulunk.	főnév	szóösszetétel	a második komponens rövidített forma	<i>busz + mege(álló)</i>
<i>celeb</i>	influenster	főnév	szókölcsönzés	angolból, eredeti helyesírással	

<i>ciccent</i>	sör kupakját kipattintja. Pl. Ciccentsétek a sörötöket!	ige	szóképzés	hangutánzó többől	
<i>cink</i>	(nagyon) ciki, gáz, übergáz	melléknév	jelentésváltozás	(fn. → mn.)	
<i>csabaikum</i>	békéscsabai jellegzetesség (különösen: csabai kolbász)	főnév	szóképzés		<i>csabai + -kum (< hungari-kum)</i>
<i>Csánglia</i>	Csángó föld	főnév	szóösszerántás		<i>csáng(ó) + (A)nglia</i>
<i>csok</i>	családok otthonteremtési kedvezménye	főnév	mozaikszó-alkotás	betűszó	<i>'családok otthonteremtési kedvezménye'</i>
<i>csókszűz</i>	olyan valaki, aki még nem csókolózott	főnév	szóösszetétel		<i>csók + szűz</i>

<i>csúcsfordító</i>	(kisvasút) – az erős emelkedőt V alakban, ide-oda előre-hátra menetben legyőző vasúti pálya. Pl. a börsönyi Kisirtás- és Nagyirtáspuszta között.	főnév	szóösszetétel		<i>csúcs + fordító</i>
<i>cukiság</i>	kedvesség	főnév	szóképzés		<i>cuki + -sÁg</i>
<i>cukiságmánia</i>	infantilis (leginkább giccses) tárgyak és szokások, viselkedési formák (kóros) kedvelése. Megj.: plüssmaci, kacska a kalaptartón, Hello Kitty apólón, macskás videó, „gyors, instant »melegségbomba«”; „Egészséges folyamat-e a »cukiság« rohamos térhódítása?” (MI 2017. júl. 1.)	főnév	szóösszetétel		<i>cukiság + mánia</i>
<i>díjnavigátor</i>	több szolgáltatás díjának összevetésére szolgáló számítógépes program. „Elindult a Mabisz díjnavigátora a 2017 januárjából érvényes kgfb-díjakkal, ahol valamennyi biztosító tarifája megtalálható a kedvezménnyel együtt.” (Petőfi Népe, 2016.nov. 12.) L. még: kgfb	főnév	szóösszetétel		<i>díj + navigátor</i>
<i>diszkópápa</i>	éjszakai zenés szórakozóhely(ek) tulajdonosa	főnév	szóösszetétel		<i>diszkó + pápa</i>
<i>divatdiéta</i>	(Magyarországon) az Update-, a paleolit-, a GI- (glikémiás index), a vércsoport-, a kilencvennapos, az Atkins-diéta és a léböjt-kúra összefoglaló neve. (Magyar Idők, Lugas, 2017. febr. 18.)	főnév	szóösszetétel		<i>divat + diéta</i>

<i>drón</i>	pilóta nélküli légi jármű. Megj.: a légi jármű lehet repülőgép, helikopter, quadkopter, hexakopter, octokopter stb., melyeket összefoglaló néven koptereknek is neveznek. drónvideó – drón segítségével készült légifelvétel.	főnév	szókölcsönzés	angolból, fonetikus átírással	
<i>egészségmánia</i>	túlzásba vitt törekvés az egészség védelmére. Pl. orthorexia nervosa (Magyar Idők, Lugas, 2017. febr. 18.)	főnév	szóösszetétel		<i>egészség + mánia</i>
<i>egoszörf</i>	önmagunkkal kapcsolatos bejegyzések, utalások és linkek keresése az interneten. Magy.: „Egónk növelésén túl számos területen jöhet jól, ha tisztában vagyunk vele, mit tartalmaz a világháló a nevünk alatt, ha nincs is közvetlen összefüggés a publikált anyagok mennyisége és minősége, illetve a talált utalások száma között” (hvg.hu).	főnév	szóösszetétel		<i>ego-szörf</i>
<i>egoszörföl</i>	önmagunkkal kapcsolatos bejegyzések, utalások és linkek keresni az interneten	ige	szóképzés		<i>egoszörf-öl</i>
<i>elnök</i>	remek, nagyszerű. Pl. Öcsém, mekkora elnök vagy	melléknév	jelentésváltozás	(fn. → mn.)	
<i>élőlánc</i>	emberek alkotta kordon	főnév	szóösszetétel		<i>élő + lánc</i>

<i>elvaterázik</i>	vaterázik	ige	szóképzés		<i>el+vaterá + z + ik</i>
<i>emlékezhely</i>	kulturális emlékezet, emlékezhelye (történelmi, kulturális stb. emlékhely)	főnév	szóösszetétel		<i>emlékezet + hely</i>
<i>emodzi</i>	(az internetes üzenetküldésben használt) apró ikon, képes jel. Megj.: A japán e (kép) és modzi (írásjel) összevonásából keletkezett. Az előképét jelentő emotikon (emotion 'érzelem' + ikon 'kép') továbbfejlesztése. (HVG 2017. aug. 3. 42–43.)	főnév	szókölcsönzés	angolból, fonetikus átírással	
<i>énblog</i>	személyes világhálós napló	főnév	szóösszetétel		<i>én + blog</i>
<i>e-per</i>	a bírósággal való elektronikus kapcsolattartás (Metropol, 2016. febr. 9.). Kapcsolódó fogalom: e-pereskedés	főnév	szóösszetétel	az előtag rövidített forma	<i>ee-per(elektronikus)</i>
<i>értéktár</i>	hagyományos értékek (ételek, szokások, foglalkozások stb.) gyűjteménye. Pl. megyei értéktár.	főnév	szóösszetétel		<i>érték + tár</i>

<i>esküvőrendező</i>	új szakma: az esküvői szertartást rendező, lebonyolító személy vagy vállalkozás	főnév	szóösszetétel		<i>esküvő + rendező</i>
<i>EUrábia</i>	Európa és Arábia összekapcsolásából alakult vegyületszó	főnév	szóösszerántás		<i>Eu(rópa) + (A)rábia</i>
<i>Facebook-csoport</i>	a közösségi hálón létrehozott, egy-egy téma, hobbi iránt érdeklődő internetezőket összefogó interakciós felület	főnév	szóösszetétel		<i>Facebook + csoport</i>
<i>Facebook-esemény</i>	röviden esemény – egy adottprogramra létrehozott Facebook-csoport. Pl. Létrehozunk egy eseményt.	főnév	szóösszetétel		<i>Facebook + esemény</i>
<i>fajoz</i>	faji előítéletes szöveget mond. Pl. Itt nincs fajozás.	ige	szóképzés		<i>faj + -Oz</i>
<i>fake</i>	hamisítvány (angol). Kiejtése: féjk. Pl. Fake a fotó, Nem vagyok fake. Megj.: Az internetről „lopott” fotók kapcsán terjedő szó.	melléknév	szókölcsönzés	angolból, eredeti helyesírással	

<i>Fehér</i>	a képviselői irodaház (az országgyűlési képviselői szlengben Fehér ház) rövidített megnevezése	főnév	rövidítés		
<i>feladatosít</i>	a (rendszerint tankönyvi) szöveget feladatokra bontja, feladatok formájában mutatja be	ige	szóképzés		<i>feladatos-ít</i>
<i>félelemipar</i>	a félelemre épülő szórakoztatóipari tevékenység	főnév	szóösszetétel	népi etimológia, vö. élelmi(szer)ipar	<i>félelem + ipar</i>
<i>felnőttfilm</i>	pornó(film)	főnév	szóösszetétel		<i>felnőtt + film</i>
<i>femináci</i>	elvakultan feminista személy	főnév	szóösszetétel	az előtag rövidített forma; tükörfordítás	
<i>férfituca</i>	Mezőkövesden a férfiakról elnevezett utcák (Lehel, Gergely, Salamon, György, Dávid) gyűjtőneve (MI 2017. dec. 2.)	főnév	szóösszetétel		<i>férfi + utca</i>

<i>flyboard</i>	vízszugár hajtású deszka, amellyel akár 9 méter magasra ki lehet emelkedni a vízből, új extrém vízi sport. Megj.: „A fő hajtást a deszka alatti vízszugár adja, a két mellékvízszugár segíti az egyensúlyozást. A vezérlés az egyik kézben lévő gázkarral irányítható”	főnév	szókölcsönzés	angolból, eredeti helyesírással	
<i>foetlnáci</i>	védett környezetben (otthon, bajusz alatt, befelé) morgolódo, jellemzően rasszista megjegyzéseket tevő ember	főnév	szóösszetétel	tükörfordítás	<i>foetel-náci</i>
<i>Fraxit</i>	Franciaországnak az EU-ból való kilépése; a Brexit mintájára alakult szó. Pl. A Fraxit réme (Magyar Idők, Lugas, 2017. febr. 18.).	főnév	szóösszerántás		<i>France x exit</i>
<i>fültágító</i>	gyűrű, melynek segítségével a fülcimpán lyuk alakítható ki. Pl. „... 160 centiméter magas, vékony testalkatú. Haja rövid, szőke. Alsó ajka alattszájpiercing, jobb fülében fültágító található” (index.hu) Van hamis fültágító is: „A hamis fültágító fülbevalók lényege, hogy a külső szemlélő számára valódi fültágítósnak látszanak.”	főnév	szóösszetétel		<i>fül + tágító</i>
<i>fültágító</i> s	olyan személy, aki fülcimpáját gyűrűk segítségével nagyméretűvé alakítja	főnév	szóképzés		<i>fültágító-s</i>

<i>furi</i>	1. aranyos, helyes, 2. furcsa	melléknév	rövidítés + továbbképzés		< <i>fur(csa)</i> + -i
<i>gamifikáció</i>	játékossá tétel, pl. tankönyv játékossá, élményszerűvé tétele. Javasolt magyarítása: játékosítás.	főnév	szókölcsönzés	angolból, fonetikus átírással	
<i>GDPR</i>	az Európai Unió új adatvédelmi rendelete (amelyet 2018. május 25-től kell alkalmazni). Magy.: GDPR = General Data Protection Regulation	főnév	mozaikszó-alkotás	betűszó angolból	<i>General</i>
<i>gettósodás</i>	elkülönült (szegregált) (lakó)közösség	főnév	szóképzés		<i>gettósod-ás</i>
<i>gigalájk</i>	nagyon sok „kedvelés”, „tetszikelés” a világháló közösségi oldalán	főnév	szóösszetétel	angolból (fonetikus átírással)	<i>giga</i> + <i>láj</i> k
<i>gólyacsípés</i>	a csecsemő fején olykor megjelenő piros folt megnevezése	főnév	szóösszetétel	jelentésváltozás	<i>gólya</i> + <i>csípés</i>

Gyógyulda	szanatórium, kórház (felirat a Svábhegyen)	főnév	szóképzés		gyógyul + -da
gyöngyfa	gyöngyökből készített kis díszfa (készítése óvodások, kisiskolások kedvelt gyakorlati tevékenysége)	főnév	szóösszetétel		gyöngy-fa
hálista	pszichológiai módszer, tanács: napi három jó dolog följegyzése	főnév	szóösszetétel		<i>hála + lista</i>
határzás	határ által elzárt terület (pl. Somoskőújfalu, ONCSA-telep)	főnév	szóösszetétel		<i>határ + zás</i>
hírfüggő	folyamatosan híreket figyelő, követő (ember). Pl. „Hírverseny folyik, szokták mondani, amimostanra kitermelte a hírfüggőket is” (MI 2016. aug.6.).	főnév	szóösszetétel		<i>hír + függő</i>
hot-spot	migránsok befogadó- és regisztrálólhelye (Petőfi Népe, 2015. dec. 15.)	főnév	szókölcsönzés	angolból, eredeti helyesírással	<i>hot-spot</i>

<i>hunédzser</i>	(mai) „ideáltipikus” huszonéves. Megj.: Szociológiai kifejezés. A hunédzser (twentysomething) fogalmát az ideáltipikus huszonéves világa kapcsán szokták emlegetni.	főnév	szóösszerántás		<i>hu- (<hús) + (ti)nédzser</i>
<i>illatol</i>	bor-, pálinka- vagy parfümszakértő, esetleg szakács (kellemes) illatot érzékel, vizsgálgat. Pl. A borász nem szagolja, hanem illatolja a bort.	ige	szóképzés		<i>illat-ol</i>
<i>influenszer</i>	olyan ember, aki véleményével, viselkedésével hatással van embertársaira. Magy.: Korábban a véleményvezér szóval nevezték meg őket. Influenszer lehet a celeb, sztár, blogger, vlogger és a különböző közösségi hálók híres személyiségei. Az angol influencer szó magyarosítása.	főnév	szókölcsonzás	angolból, fonetikus átirással	
<i>iskolarendőr</i>	rendvédelemre az iskolához küldött, az iskolával szoros kapcsolatot tartó rendőr	főnév	szóösszetétel		<i>iskola + rendőr</i>
<i>iszlamizálás</i>	a mohamedán (iszlám) vallás, kultúra stb. terjesztése (ÉS 2017. okt. 20.)	főnév	szóképzés		<i>iszlamizá-lás</i>
<i>játszó</i>	játszótér	főnév	jelentéstapadás		<i>játszó(tér)</i>

jéger	jégekármentesítő rendszer. Magy.: 2018 májusától Magyarországot a jégeső ellen védő meteorológiai rendszer	főnév	szóösszevonás (blend)		<i>jég (< jégekármentesítő)+ -er (< rendszer)</i>
jetlag	(hosszabb repülőút utáni) időzónaváltás-szindróma; átmeneti lelki és fizikai jelenségek (szédülés, fejfájás, alvásprobléma) az időzónaváltás miatt. Ejtsd: dzsetleg. (Petőfi Népe, 2016. dec. 11.)	főnév	szókölcsönzés	angolból, eredeti helyesírással	<i>jet-lag</i>
kampóz (áramot kampóz)	tiltott módon (sajátos eljárással) áramot vételez	ige	szóképzés	és jelentésváltozás	<i>kampó + z</i>
karhosszabbító	a szelfibot újabb magyarítása (Gömöri György közlése)	főnév	szóösszetétel		<i>kar + hosszabbító</i>
Katlan	a Decathlon áruház népies (népetimológias) megnevezése. Pl. Megyek a Katlanba.	főnév	népi etimológia		<i>Katlan (< Decathlon)</i>
kattintékony	olyan honlap, internetes információ, amelyet sokan keresnek fel (és esetleg kedvelnek)	melléknév	szóképzés		<i>kattint + -ékony</i>

kattintgató	folyamatos internetező, újabb és újabb tartalmakat, platformokat fölkereső (személy).Pl. „Az örökös kattintgatókat, akik nem akarnak lemaradni semmiről” (MI 2016. aug. 6.).	főnév	szóképzés		<i>kattint + -gat + - Ó</i>
kémia	az emberi testben keletkező, a cselekvést befolyásoló vegyület. Pl. „A barátság klasszikus párkapcsolat, nem lehet tudni, miért pont ő. Csak. Kell hozzá kémia, kell ráfordított idő...” (MI 2017. szept.23.)	főnév	jelentésváltozás		
kgfb	kötelező gépkocsi-felelősségbiztosítás	főnév	mozaikszó-alkotás	betűszó	
kidobó	a szórakozóhelyek ajtajában álló biztonsági ember (korábban csak így: kidobóember)	főnév	jelentéstapadás		<i>kidobó(ember)</i>
kimaxol	valamit teljesen, egészen kitölt, kihasznál, tökéletesre fejleszt. Pl. kimaxolták a napot 'egész nap teljes erőbedobással dolgoztak'.	ige	szóképzés	angolból	<i>ki- + max + -ol (< max out)</i>
királyság	boldogság. Pl. Királyság van!	főnév	jelentésváltozás		

<i>kkü</i>	kellemes karácsonyi ünnepeket kívánok	meghatározatlan	mozaikszó-alkotás	betűszó ;gyakran gyakran használt, teljes mondat rövidített formája	
<i>klikkfang</i>	klikkelésre (csatlakozásra, lájkolásra) csábító jelenség (szöveg, kép) az interneten (a blikkfang mintájára)	főnév	szóösszetétel		<i>klikk</i> (ang. <i>click</i>) + <i>fang</i> (a <i>blikkfang</i> analógiájára)
<i>klímapornó</i>	olyan hatásvadász képek, amelyek a globális felmelegedésre hívják fel a figyelmet. Magy.: az ilyen képek rendszerint apokaliptikus víziót vetítenek előre (MI 2018. jan. 20.)	főnév	szóösszetétel		<i>klíma</i> + <i>pornó</i>
<i>kocka</i>	1. az információtechnológiában, illetve annak részterületein magas szintű hozzáértéssel bíró személy, aki tudása, érdeklődési köre miatt a társasági élet főáramából kirekesztődik; 2. állandóan a számítógép előtt ülő (fiatal) ember. Vö. kockul	főnév	jelentésváltozás		
<i>kockafej</i>	1. az információtechnológiában, illetve annak részterületein magas szintű hozzáértéssel bíró személy, aki tudása, érdeklődési köre miatt a társasági élet főáramából kirekesztődik; 2. állandóan a számítógép előtt ülő (fiatal) ember. Vö. kockul	főnév	szóösszetétel		<i>kocka</i> + <i>fej</i>
<i>kockul</i>	állandóan „gépezik” (számítógép képernyőjén csüng), idejének nagy részét a számítógép előtt tölti: dolgozik, tanul, szórakozik. Vö. kocka	ige	szóképzés		<i>kock-ul</i>

<i>koholmány</i>	fake news kifejezés sikeres magyarítása (vö. álhír)	főnév	szóképzés		<i>kohol</i> + <i>-mÁny</i>
<i>komfortzóna</i>	kényelmi zóna. Pl. Ki kell lépni a komfortzónából (= próbára kell tenni magunkat, kalandot kell keresni)	főnév	szóösszetétel	tükörfordítás angolból	<i>komfort</i> + <i>zóna</i>
<i>konteó</i>	összeesküvés-elmélet (az angol conspiracy theory kifejezésből)	főnév	szóösszevonás (blend)	angolból	* <i>kon</i> (< <i>con(spiracy)</i>) + * <i>teó</i> (< <i>theo(ry)</i>)
<i>kopter</i>	drón	főnév	rövidítés	(vö. <i>helikopter</i>)	
<i>korababa</i>	a koraszülött szépítő, kedveskedő megnevezése	főnév	szóösszetétel		<i>kora</i> + <i>baba</i>
<i>kottás</i>	izmos. Pl. Jó kottás vagy!	melléknév	szóképzés	és jelentésváltozás	<i>kottá-s</i>

<i>közteres</i>	közterület-felügyelő	főnév	szóképzés	és jelentéstapadás	<i>közteres (ember)</i>
<i>kriptoaluta</i>	digitális pénz-, illetve csereeszköz	főnév	szóösszetétel	tükörfordítás angolból	<i>kripto + valuta</i>
<i>lakájmédia</i>	a fennálló gazdasági vagy politikai hatalmat kritikátlanul elfogadó és kiszolgáló tömegtájékoztatási felület, sajtó	főnév	szóösszetétel		<i>lakáj + média</i>
<i>látványetetés</i>	állatkerti program, melynek során az állatokat a közönség előtt etetik	főnév	szóösszetétel		<i>látvány + etetés</i>
<i>léböjtkúra</i>	a szervezetet tisztító eljárás; a kúra ideje alatt csak (2-3 liter) folyadékot (pl. víz, szénsavmentes ásványvíz, gyógytea, gyümölcs, zöldség kifacsart leve stb.) vesznek magukhoz az arra vállalkozók.	főnév	szóösszetétel		<i>(lé + böjt) + kúra</i>
<i>ledíszkövez</i>	díszkövel lerak (pl. udvart, teret)	ige	szóképzés		<i>(le- + díszkő + - (O)z</i>

<i>leokéz</i>	jóváhagy	ige	szóképzés		<i>(le- +) oké + z</i>
<i>licista</i>	líceumi diák (a romániai magyar nyelvhasználatban)	főnév	szóképzés	az alapszó rövidült forma	<i>líc(eum) + -ista</i>
<i>Lidi, Lidli</i>	a Lidl élelmiszerlánc ejtéskönnyítő, egyben népetimológias megnevezése	főnév	népi etimológia		
<i>liftbeszéd</i>	tömör, néhány percnyi meggyőző beszéd; meggyőzőestechnika. Eredete: elevator speech, elevator pitch.	főnév	szóösszetétel		<i>lift + beszéd</i>
<i>lol</i>	változata: LOL) – (az internetes szlengben használt kifejezés az angol laughing out loud 'hangosan felnevet' rövidítése. Egy másik magyarázat szerint: lot of laugh 'hosszas röhögés'. Magy.: A számítógépes kommunikáción kívül a négy szemközti párbeszédben is használják.	meghatározatlan	mozaikszó-alkotás	betűszó angolból; gyakran használt, teljes mondat rövidített formája	<i>'laughing out loud'</i>
<i>loller</i>	a lol/LOL továbbfejlesztett változata	főnév	szóképzés	idegen szó, a tő mozaikszó, angolból	<i>loll-er</i>

<i>magyarfikázás</i>	a magyarok, a magyarság kigúnyolása	főnév	szóösszetétel		<i>magyar + fikázás</i>
<i>marketingpárt</i>	nem egy ideológiát követő, hanem a kereslettől, a piactól függően eszmét kereső vagy váltó politikai tömörülés. (Pejoratív, ironikus megnevezés.) Pl. „...modem párt, marketingpárt, tehát a piactól, azaz a kereslettől teszi függővé azt az eszmerendszert is, melyet képvisel.” (index.hu)	főnév	szóösszetétel		<i>marketing + párt</i>
<i>médiadiéta</i>	médiáról (elsősorban a televízióról) való leszokás, leszoktatás	főnév	szóösszetétel		<i>média + diéta</i>
<i>médiapárt</i>	olyan párt, amely főleg a médiában szerepel, de nincs jelentős társadalmi támogatottsága	főnév	szóösszetétel		<i>média + párt</i>
<i>megdőlt</i>	berúgott.	melléknév	jelentésváltozás		
<i>mekizik</i>	McDonald'sba jár étkezni	ige	szóképzés	(angol tőből magyar képzővel)	<i>Meki</i> (< <i>McDonald's fonetikus átírással</i>) + <i>-ozik</i>

<i>melegségbomba</i>	cukiságmánia	főnév	szóösszetétel		<i>melegség + bomba</i>
<i>mellbimbó-forradalom</i>	(svéd) feminista nők törekvése. Magy.: Svédországban egyes nők tiltakoznak, hogy nekik el kell takarni a mellbimbójukat, míg a férfiaknak nem, ezért mellbimbójukat nyilvánosan szabadon hagyják.	főnév	szóösszetétel		<i>mellbimbó + forradalom</i>
<i>mellbimbótapasz</i>	melltartót helyettesítő erotikus „kiegészítő ruhadarab”. Pl. mellbimbótapaszban pózolt	főnév	szóösszetétel		<i>mellbimbó + tapasz</i>
<i>menekültipar</i>	menekültek, migránsok illegális utaztatására, költöztetésére, csempészésére szakosodott bűnözők tevékenysége	főnév	szóösszetétel		<i>menekült + ipar</i>
<i>merxit</i>	Angela Merkel menesztésével kapcsolatos törekvés. Szójáték a grexit, brexit mintájára. Pl.: „Grexit? Brexit? Merxit! – küldik el melegebb éghajlatra a kancellárt, felidézve a görögök eurózónából (Grexit) és a britek EU-ból való távozására (Brexit) alkotott szót, hozzátevé egy új merkeles szójátékot.” (Bukovics Martin, Magyar Idők, 2016. febr. 20.)	főnév	szóösszerántás	angolból	<i>Mer(kel) x (e)xit</i>
<i>metoo-kampány</i>	Me Too vagy #metoo (más nyelvű helyi alternatívákkal) – 2017 októberében az Amerikai Egyesült Államokból indult kampány. A mozgalom azokat az embereket, főként nőket képviseli, akik az őket ért szexuális zaklatásokról és támadásokról világméretű vitát indítottak el. A kifejezés jelentése: én is, engem is, nekem is.	főnév	szóösszetétel	angolból	

<i>mifántológia</i>	szólástörténet-kutatás (nyelvészek között elterjedt kifejezés O. Nagy Gábor <i>Mi fán terem?</i> című könyvének címéből)	főnév	szóképzés		<i>mi + fánto (terem) + -lógia (< mitológia stb.)</i>
<i>migri</i>	migráns	főnév	rövidítés + továbbképzés		<i>migr(áns) + -i</i>
<i>mozgóvécé</i>	rendezvényen, építkezésen stb. felállított (telepíthető) illemhely. Az első ezzel foglalkozó cég frappáns neve: ToiToi. Vö. Biovécé	főnév	szóösszetétel		<i>mozgó + vécé</i>
<i>multilánc</i>	multinacionális cégek (pl. áruházak) összefoglaló neve. Pl.: „Sok szó esik manapság a kereskedelmi multilánccok által kínált fizetésekről...” (MN 2017. szept. 16.)	főnév	szóösszetétel		<i>multi + lánc</i>
<i>nyelvtannáci</i>	a helyesírást, nyelvtant túlzott szigorúsággal számonkérő személy (az interneten)	főnév	szóösszetétel	tükörfordítás angolból (fonetikus átírással)	<i>nyelvtan + náci (< grammar nazi)</i>
<i>offol</i>	kihagy	ige	szóképzés		<i>off (< angol off)-ol</i>

okosfalv	egy európai uniós program megnevezése. Magy.: „A program egyik legfontosabb feladata 2018 a Smart Villages definíciójának meghatározása, illetve az »útiterv« összeállítása arról, hogyan válhat egy faluközösség »okosfalvává«. Újra kell értelmezni a vidékfejlesztést, a szociális gazdaság fogalmát stb.” (Népszava, 2018. ápr. 18.)	főnév	szóösszetétel		<i>okos + falv</i>
öleléshormon	szeretett ember ölelésének hatására keletkező boldogságérzés	főnév	szóösszetétel		<i>ölelés + hormon</i>
olt	(valótlanságról) meggyőzni próbál valakit. Pl. oltja a nőt.	ige	jelentésváltozás		
oltakozik	(az orvosi szlengben:) beoltatja magát (pl. influenza elleni védőoltással). Pl. nem késő oltakozni.	ige	szóképzés		<i>olt + -akozik</i>
özönfaj	tájjidegen faj, amely agresszíven és nagy tömegben terjed, elfoglalja a természetes élőhelyeket. Az invazív fajra alkotott magyar kifejezés. (Kincses Kalendárium, 2017: 115)	főnév	szóösszetétel		<i>özön + faj</i>
paleolit-diéta, -étrend	gasztronómiai irányzat, amelynek célja a paleolit kori táplálkozás reprodukálása. Alkalmazása inkább életstílus, mint diéta, így leginkább étrendnek tekinthető. Célja az ún. civilizációs betegségek elkerülése.	főnév	szóösszetétel		<i>paleolit + diéta/étrend</i>

<i>parasztbarnulás</i>	hiányos barnulás, az ing, a nadrág takarta részeken a bőr fehér marad	főnév	szóösszetétel		<i>paraszt + barnulás</i>
<i>parasztolimpia</i>	a legerősebb ember kiválasztására szolgáló népi összejövetel (Nagykereki)	főnév	szóösszetétel		<i>paraszt + olimpia</i>
<i>párváltás</i>	két párkapcsolat közötti állapot. Pl., „éppen párváltásban vagyok”.	főnév	szóösszetétel		<i>pár + váltás</i>
<i>páva-gyerek, páva-generáció</i>	idejének java részét a plázákban töltő fiatalok megnevezése. Megj.: Az elnevezés állítólag külsődleges, öltözködési jegyekre utal, mások (esetleg a pesti folklór) szerint a nagyobb budapesti plázák nevének kezdőbetűjéből összerakott mozaikszó: Pólus, Árkád, Westend, Aréna.	főnév	szóösszetétel		<i>páva + gyerek/generáció</i>
<i>PayPal</i>	elektronikus kereskedelemre szakosodott, pénzforgalmi szolgáltatásokat nyújtó pénzügyi vállalkozás; az általa nyújtott internetes fizetési módozat (vö. bitcoin)	főnév	szókölcsönzés	angolból, eredeti helyesírással	<i>pay-pal</i>
<i>pénzeltüntetés</i>	adózás alól kivont, off-shore cégek segítségével külföldi országokban, ún. adóparadicsomokban elhelyezett és nyomon nem követhető pénz	főnév	szóösszetétel		<i>pénz + eltüntetés</i>

<i>piéna</i>	a pálinkakultúrát kihasználók gyűjtőneve; a pálinkapióca és a pálinkahiéna szavak összerántásával alkotta Barabás Attila	főnév	szóösszerántás		<i>p(álinka) + (h)iéna</i>
<i>plani</i>	a kecskeméti planetárium rövidítése	főnév	rövidítés + továbbképzés		<i>plan(etárium) + -i</i>
<i>planis</i>	a (kecskeméti) planetáriumban dolgozó	főnév	szóképzés	a tő rövidítés	<i>plani-s</i>
<i>printlap</i>	hagyományos, nyomtatott lap	főnév	szóösszetétel		<i>print + lap</i>
<i>QR-kód</i>	kétdimenziós vonalkód (tulajdonképpen pontkód). Megj.: 1994-ben a japán Denso-Wave cég fejlesztette ki. Nevét az angol quick response (=gyors válasz) rövidítéséből kapta, egyszerre utalva a gyors visszafejtési sebességre és a felhasználó által igényelt reakcióra. A legtöbb mobiltelefon is képes értelmezni.	főnév	szóösszetétel	angolból (fonetikus átírással)	
<i>rácuppan</i>	rákattan vmire, rabja lesz vminek	ige	szóképzés	hangutánzó tőből	

<i>ráír</i>	üzen valakinek (az interneten)	ige	jelentésváltozás		
<i>randiapp</i>	okostelefonra telepíthető társkereső applikáció	főnév	szóösszetétel	a második komponens rövidítés	<i>randi + app(lication)</i>
<i>reggelizde</i>	reggelizőhely	főnév	szóképzés		<i>reggeliz(ik)-de</i>
<i>reketiül</i>	(koncerten) rekedtre kiabálja magát	ige	szóképzés	(az alapszó mn-vé vált mn-i igenév)	<i>reke(d)t-ül</i>
<i>rektek</i>	tönkretesz, elgáncsol, szabotál (az angol wreck szóból)	ige	szóképzés	(angol alapszóból)	<i>*rekt (< angol rekt < wrecked) + -Ol (fonetikus átírással)</i>
<i>serkentőóra</i>	ébresztőóra	főnév	szóösszetétel		<i>serkentő + óra</i>

<i>sízhető</i>	olyan sípálya, amelyen jól lehet síelni. Pl. sízhető terep.	melléknév	szóképzés		<i>sízhető-ő</i>
<i>slum-túra</i>	a katasztrófaturizmus egyik ága: nyomornegyedek megtekintése szellemíró – más nevéen író (korábban így nevezték: néger)	főnév	szóösszetétel	angolból (az előtag)	<i>slum + túra</i>
<i>sorozatfüggő</i>	olyan ember, aki folyamatosan, megszállottan követi a televíziós filmsorozatokat	főnév	szóösszetétel		<i>sorozat + függő</i>
<i>ströpi</i>	a strandröplabda szóra javasolt rövidítés	főnév	szóösszevonás (blend)	a második tag rövidített, továbbképzett forma	<i>str(ánd) + röpi (< röplabda)</i>
<i>supol</i>	állva evez a szörfdeszkán (MI 2017. júl.29.)	ige	szóképzés		<i>sup + -ol</i>
<i>susinkás</i>	ráncos (a susinka aszalt gyümölcs, illetve a belőle készült étel vagy ital; de jelent sűrűre főzött ételt is, a susinka arcú a Bodrogekben 'ráncos arcú' (ÚMTsz. 4/984).	melléknév	szóképzés	és jelentésváltozás	<i>susinká-s</i>

<i>szelfibot</i>	karhosszabbító	főnév	szóösszetétel		<i>szelfi + bot</i>
<i>szercsi-lávcsi-puszesi</i>	szeretlek, puszillak stb. rövidítése (az ún. édi- vagy cukinyelv kedvelt köszöntési formulája). Egy blogbejegyzésből: „Ki tudok akadni, amikor kis inci-finci kislányok szájából olyanokat hallok, mint üdcsi, türcsi, telcsi, fürcsi, szivcsi, lávcsi, puszcsi, szercsi... Talán nem látták még az életnek azt az oldalát, ami közel sem csillogó...”	ige	rövidítés + továbbképzés		<i>szer(etlek), (I) love (you), pusz(illak) + -csi</i>
<i>szexi</i>	nagyon jó, trendi stb. Megj.: Az újabb angol és magyar szlengben nem a szexuális rövidítése, hanem a fiatal korosztályra jellemző túlzott, felfokozott rajongást kifejező melléknév. Így a szexi lehetséges jelzője például egy filmnek, tájképnek, történetnek, fotózásnak, hősnek, kertésznek.	melléknév	rövidítés + továbbképzés	jelentésváltozással	<i>szex(uális)-i</i>
<i>szivárványkoalíció</i>	több, eszmerendszerükben akár élesen elütő pártból összeálló tömörülés. Pl. „A szivárványkoalícióban tömörült ellenzék elsöprő győzelmét jelzik előre a legelső, nem hivatalos részeredmények a Daniel Arap Moi elnök 24 éves uralmának véget vető kenyai választásokon.” (index.hu)	főnév	szóösszetétel		<i>szivárvány + koalíció</i>
<i>Szivárványország</i>	Dél-Afrika megnevezése nemzeti, kulturális és természeti sokszínűsége miatt (IC-Magazin, 2018. nyár)	főnév	szóösszetétel		<i>szivárvány + ország</i>

<i>szkippel</i>	kihagy. Pl. szkippelem 'kihagyom' a bulit.	ige	szóképzés	angolból (fonetikus átírással)	<i>szkipp + -El</i>
<i>szódogá</i>	(idegen nyelv oktatásában:) szódogozat	főnév	rövidítés + továbbképzés		<i>szódo(l)g(ozat) +-a</i>
<i>szökőnap hatás</i>	szökőévben az egy nappal hosszabb időszaknak az összehasonlítás, pl. az éves GDPnövekedést befolyásoló hatása. L. még: naptárhatás	főnév	szóösszetétel		<i>szökőnap + hatás</i>
<i>távkapcsolat</i>	más-más településen élő, dolgozó emberek kapcsolata	főnév	szóösszetétel		<i>táv + kapcsolat</i>
<i>témapark</i>	egy bizonyos tematika szerint kitalált és működtetett szórakoztató helyszín. Pl. reneszánsz élménybirtok, Bikal.	főnév	szóösszetétel		<i>téma + park</i>
<i>testkamera</i>	(védelmi célból) testre (alapvetően fejre) elhelyezett kamera. Pl. A kalauzok testkamerát kapnak.	főnév	szóösszetétel		<i>test + kamera</i>

testszégyenítés	bizonyos testrészek nyilvánosságának megbélyegzése. Vö.: mellbimbó-forradalom	főnév	szóösszetétel		<i>test + szégyenítés</i>
töki leki	a töklekvár tréfás megnevezése (szóbeli közlés)	főnév	szóösszetétel	a második tag rövidített, továbbképzett forma	<i>tök + lek(vár)+i</i>
tregging	a nadrág és a cicanadrág közötti átmenet, az angol trousers és legging keresztezésével létrejött szó (Petőfi Népe, 2016. dec. 11.)	főnév	szóösszerántás	angolból	<i>tr(ousers) x (l)egging</i>
troll	a) az északi mitológiában: rosszindulatú lény, b) az internetes szlengben: olyan személy, aki provokatív, ingerlő módon a tárgyhoz nem tartozó üzenetekkel bombáz egy online közösséget	főnév	szókölcsönzés	angolból, eredeti helyesírással	
trollkodik	a) a virtuális kommunikációban (internetes fórumon, közösségi oldalon) szándékosan zavart kelt, b) gonoszcodik	ige	szóképzés	angolból (az alapszó)	<i>troll + -kodik</i>
túltol	eltúloz. Megj.: „A rövid életű politikai kommunikáció mindig a túlzásokra épít, a normális érvelést lehetetlenné teszi. Ennek vagyunk tanúi pró és kontra. Mindenki túltolja a biciklit. A nyilvánosságnak ez a tulajdonsága egyszer még nagyon visszaüthet.” (Mandiner, 2016. okt. 12.)	ige	jelentésváltozás		

tumbli	A tumblr mikroblog magyarosított megnevezése. Magy.: Mikroblogok írására alkalmasfelület, melyen szövegeket, fényképeket, videókat, linkeket, idézeteket és lehet megosztani egy rövid blogon keresztül. A tinik jellemzően arra használják, hogy más képeinek reblogolásával az érzéseiket kifejezzék. Vö.: tumblista	főnév	továbbképzés	angolból (a tővégi mássalhangzó torlódás feloldásával jött létre)	
tumblizás	A tumblr mikroblog magyarosított megnevezése. Magy.: Mikroblogok írására alkalmasfelület, melyen szövegeket, fényképeket, videókat, linkeket, idézeteket és lehet megosztani egy rövid blogon keresztül. A tinik jellemzően arra használják, hogy más képeinek reblogolásával az érzéseiket kifejezzék. Vö.: tumblista	főnév	szóképzés		<i>tumbli-z-ás</i>
tumblista	tumblr-felhasználó. Vö.: tumbli, tumblizás	főnév	szóképzés		<i>tumbli)-ista</i>
tűpontos	nagyon pontos	melléknév	szóösszetétel		<i>tű + pontos</i>
tűzke	a tűzőgép rövidített megnevezése	főnév	rövidítés + továbbképzés		<i>tűz(őgép) + -ke</i>

<i>übergáz</i>	nagyon-nagyon rossz, ciki.	melléknév	szóösszetétel		<i>über + gáz</i>
<i>überszexi</i>	nagyon-nagyon jó, trendi	melléknév	szóösszetétel		<i>über + szexi</i>
<i>vaterázik</i>	interneten tárgyakat eladásra kínál. Új magyar ige született az internetes használcikk-kereskedelemben. Vaterázni indul a netre, aki eladásra vagy árverezésre kínálja megunt tárgyait, és az is vaterázik, aki ily módon szeretne olcsón hozzájutni egy számára fontos dologhoz.”	ige	szóképzés		<i>Vatera + -z(ik)</i>
<i>villámcsődület</i>	a flashmob sikeres magyarártása	főnév	szóösszetétel		<i>villám + csődület</i>
<i>virágda</i>	virágüzlet, virágos	főnév	szóképzés		<i>virág + -da</i>
<i>vlog</i>	mozgóképes tartalom a világhálón (a videóblog szó rövidüléséből). L. még: influencerszer, vlogger	főnév	szókölcsönzés	angolból, eredeti helyesírással	

vlogger	videóblogot (vlogot, mozgóképes tartalmat, naplót) készítő személy. Magy.: Ide sorolható bármilyen személyes, tematikus, szakmai videó formátumú tartalommegosztás	főnév	szókölcsönzés	angolból, eredeti helyesírással	
Zs-listás, Zs-kategóriás	nagyon rossz. Pl. Zs-listás énekes	melléknév	szóösszetétel	az ábécé utolsó betűje (a <i>zs</i>) utal az 'utolsó' jelentésre	
zsugorfólia	csomagolóanyag, amely hő hatására szorosan körbevonja a terméket	főnév	szóösszetétel		<i>zsugor + fólia</i>
zsúrpubi	elkapatott, nem kell megküzdenie semmiért	főnév	szóösszetétel	a második tag rövidített, továbbképzett forma	<i>zsúr+pub(ertás)-i</i>

Sažetak

U ovom radu opisani su proces i rezultati analize načina tvorbe riječi mađarskih neologizama. U uvodnom dijelu je opisana tema i struktura rada. U drugom dijelu razložena je teorija načina tvorbe riječi obzirom da je naglasak rada na određivanju načina tvorbe mađarskih neologizama. Treći dio odnosi se na samu analizu korpusa. Objasnjeni su ciljevi, pretpostavke i tijek analize kao i metodologija prikupljanja korpusa. Prikazane su tablice i grafovi iz kojih je vidljivo koliko je neologizama brojčano i u postotcima nastalo kojim načinom tvorbe riječi te su objašnjene pojedinosti i zanimljivosti. Pored načina tvorbe riječi, brojčano i u postotcima izražen je udio svake pojedine vrste riječi u korpusu. U zaključnom dijelu sažimaju se rezultati analize te uspoređuju sa prvotnim pretpostavkama.

Rezultati istraživanja pokazuju da neologizme u mađarskom jeziku po njihovom načinu tvorbe možemo svrstati u 10 kategorija. Rezultati analize potvrđuju moje pretpostavke da najviše neologizama pripada skupini složenica. Analiza vrste riječi također je potvrdila tezu da će najčešća vrsta riječi biti imenica. Moderan svijet pun je novih izuma, predmeta, zanimanja kojima treba dati naziv. Unatoč tome što su se moje pretpostavke ispostavile točnima, treba uzeti u obzir da su korisnici jezika kao i jezične tendencije uvijek izloženi promjenama. Smatram da je s vremena na vrijeme potrebno napraviti ovakve analize kako bismo detaljno mogli pratiti jezične promjene. Hoće li nastati neki novi načini tvorbe riječi? Hoće li složenica i kasnije biti najčešći način tvorbe? Odgovore možemo dobiti samo uz pomoć daljnjih istraživanja i analiza.

Ključne riječi

mađarski jezik, neologizmi, tvorba riječi, načini tvorbe riječi, vrste riječi

Kulcsszavak

magyar nyelv, neologizmusok, szóalkotás, szóaloktásmódok, szófajok

Životopis

Rođena sam u travnju 1994. godine u Dubrovniku. Svoj studij na Filozofskom Fakultetu Sveučilišta u Zagrebu započela sam 2012. godine gdje sam 2015. stekla titulu prvostupnika hungarologije te talijanskog jezika i književnosti. Zimski semestar ak. god. 2014./2015. provela

sam na Institutu Balassi u Budimpešti u sklopu bilateralne stipendije između Republike Hrvatske i susjedne Mađarske. Pored stipendije u Budimpešti, 2016. godine imala sam priliku boraviti na jednotjednoj stipendiji u Kući prevoditelja u Balatonfüredu, gdje sam uz dr. sc. Francisku Ćurković-Major stekla vrijedna znanja i iskustvo u književnom prevođenju. Moj diplomski studij obilježila su dva za mene bitna događaja. Svoj zadnji semestar provela sam na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Firenci u sklopu Erasmus+ programa. Po povratku s Erasmusa moj studij zaokružila je objava mađarsko-hrvatskog rječnika somatskih frazema naziva *Dušom i srcem/ Szívvel-Lélekkel* čiji sam suautor uz drage kolege Antoniju Jelavić, Evu Hoyt-Nikolić, Nikolu Kuščera te našu lektoricu Kiss Gabriellu.